

LOKSA GÜMNAASIUMI

ÕPPEKAVA

Gümnaasium

Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“

1. Valdkonnapädevus

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust mõista keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust ning väärtustada keelt ja kirjandust rahvusliku ning maailmakultuuri osana.

Keele- ja kirjandusõpetusega taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks omandab õpilane järgmised valdkonnapädevused:

- 1) väärtustab keelt ja kirjandust kui (rahvus)kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendajat ning mõtlemis- ja tunnetusvahendit, teadvustab keelt identiteedi osana, väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 2) toimib keeleteadlikult, väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses, märkab ja arvestab keeles toimuvaid muutusi;
- 3) mõistab, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste ning eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, austab intellektuaalomandit;
- 4) arendab oma loovvõimeid, kirjutab ja esitab eri tüüpi ning eri žanris tekste, kasutab tekstiloomes sobivaid ja asjakohaseid alustekste;
- 5) mõistab keele ja kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuuriväärtust ning tähtsust iseenda arengus;
- 6) väärtustab lugemist, suunab oma lugemust, oskab ise valida kirjandusteoseid jm lugemisvara, arendab lugedes oma tunde-, kogemus- ja mõttemaailma, täiendab enda keele- ja kultuuriteadmisi.

2. Ainetundide jaotus

Loksa Gümnaasiumis on järgmised ainevaldkonna õppeained:

eesti keel emakeelena 6 kursust

„Teksti keel ja stiil“, „Praktiline eesti keel I“, „Meedia ja mõjutamine“, „Praktiline eesti keel II“, „Praktiline eesti keel III“, „Keel ja ühiskond“;

eesti keel teise keelena 9 kursust

Kursuste raames keskendutakse järgmistele teemadele:

“Vahetusõpilane”, “Noortefilm”, “Õige toit ja sportimine”, “Meedia”, “Tervis”, “Inimesed meie kõrval”, “Poliitika, raha, majandus”, “Keskkond, suhted”, “Kultuur”

Valikkursused:

“Praktiline eesti keel I”, “Praktiline eesti keel II”, “Riigieksamiks ettevalmistamine”

vene keel emakeelena 6 kursust

„Keel, ühiskond ja kultuur“, „Meedia ja mõjutamine“, „Tekst ja stiil“, „Suuliste tekstide vastuvõtt ja loomine“, „Kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine“, „Praktiline vene keel“;

kirjandus 5 kohustuslikku kursust, 3 valikkursust

„Pärimus ja kirjandus“, „Identiteet ja eesti kirjandus“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses I“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses II“, „Kirjandus ja ühiskond“

Valikkursused:

“Draama ja teater”, “Eesti romaan”, “Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine”

3. Lõiming

Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus gümnaasiumis on tekstikeskne keele- ja kirjandusõpetus, kus tekstikäsitlus hõlmab erinevaid tekste ja tekstitoiminguid. Tekstide kaudu õppides täieneb õpilase tekstikogemus, kujuneb žanri- ja kontekstitunnetus. Tekstitoimingud hõlmavad tekstide funktsionaalset lugemist, nende üle arutlemist ja kriitilist hindamist, keeleliste ja stiililiste väljendusvahendite eritlemist ja analüüsi, nende praktilist rakendamist ekstiloomes ning trükitud ja digitaalsete keeleressursside kasutamist. Keele- ja kirjandusõpetusse lõimitakse audiovisuaalseid väljendusviise (pilt, film, video jm).

Valdkonnaüleselt lõimuvad eele ja kirjanduse ained lõimuvad kõikide õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus. Kõikide valdkondade õppeained arendavad keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara tundmist ja rakendamist, tekstimõistmist ja -loomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja eesti / vene keele õppimisele lisaks kõigi õppeainete õppimise tulemusel, mis eeldab pidevat koostööd aineõpetajate vahel.

4. Hindamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatuses ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada seda teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja ennastjuhtiva õppija kujundamiseks. Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel, õppeteema lõppedes kui ka kursuse lõpus. Kursuse algul teatatakse õpilasele, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid. Kokkuvõtva hindamise kõrval rakendatakse õppeprotsessi käigus kujundavat hindamist, kus õpilasele antakse suulist ja kirjalikku sõnalist tagasisidet tema ainealaste tulemuste, tugevate külgede ja puuduste kohta ning innustatakse ja suunatakse teda edasisel õppimisel. Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi, et ta saaks analüüsida oma õpitegevust ja tagasisidestada kaasõpilaste sooritusi.

5. Eesti keel

Eesti keele kui õppeaine sisu jaguneb kaheks valdkonnaks: keeleteadmisteks ja praktiliseks keeleoskuseks. Eesti keele kursustega püütakse tekitada õpilastes huvi eesti filoloogia vastu laiemalt ning anda neile baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi, samas suunatakse õpilasi väärtustama eesti keelt.

Eesti keele õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes keelepädevus, mis tähendab suutlikkust mõista keelt kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust ning väärtustada keelt rahvusliku ning maailmakultuuri osana.

Keelepädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suulises kui ka kirjalikus väljenduses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt. Keelepädevuse omandamise võttestik on orgaanilises seotuses kirjanduspädevusega, mis tähendab oskust eri liiki tekste luua, mõista, analüüsida ja kriitiliselt hinnata.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab eesti keele rolli rahvusliku, riikliku ja individuaalse identiteedi kujundamisel;
- 2) mõistab keele tähendust ühiskonnas, tajub keele ajaloolist kujunemist ja varieerumist, väärtustab keeleoskust, arendab seda lugedes ja kirjutades;
- 3) loeb, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste, tunneb tekstide mõjutusvahendeid, kasutab sihipäraselt ja eetilisel teabeallikaid;
- 4) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide kohaselt, kasutab keeleallikaid ja andmekogusid;
- 5) koostab etapiviisilise kirjutamisprotsessi käigus eri liiki tekste, teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi ning teeb teadlikke keelevelikuid;
- 6) analüüsib oma kirjutamisoskust ja kasutab seejuures metakeelt.

6. Vene keel kui emakeel

Vene keele kui emakeele valdamine kõnes ja kirjas on isiksuse mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldus. Vene keele õppimise kaudu kujundatakse õpilase identiteeti, samuti tema väärtushinnanguid ja -hoiakuid. Õpilane mõistab ja väärtustab kultuurilist ja keelelist mitmekesisust, keele kaudu ka eesti ja vene kultuuri eripärasid ning kokkupuutepunkte. Gümnaasiumiõpingute jooksul kujuneb oskus kasutada korrektset keelt oma eesmärkide saavutamiseks erinevates suhtlusolukordades, arvestades kujunenud suhtlusnorme ja keelekasutustavasid. Teoreetilised teadmised vene keelest ja keele praktiline valdamine aitavad saada tänapäeva ühiskonna tegusaks liikmeks. Eri keele- ja teabeallikate kasutamisoskus võimaldab õpilasel toime tulla erinevates eluvaldkondades ja -situatsioonides. Töö tekstidega on aluseks oskusele neid mõista, analüüsida, kriitiliselt hinnata ning luua eri tüüpi ja liiki tekste. Teoreetilised teadmised on keele praktilise valdamise aluspõhi, seepärast sisaldab gümnaasiumi ainekava kolme tüüpi õppematerjali: teadmised keelest ning praktiline keele- ja suhtlusoskus. Vene keele emakeelena kursustega püütakse anda õpilastele baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi.

Gümnaasiumilõpetaja peab valdama tänapäeva keeleteadust, uut tehnoloogiat ja uusi tööviise. Praktilised kursused eeldavad õpitud teoreetiliste teadmiste rakendamist.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab vene keele kui emakeele rolli individuaalse identiteedi kujundamisel, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilisest kaalutlustest;
- 2) väljendab ennast nii suuliselt kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide järgi, kasutab keeleallikaid;
- 3) analüüsib ja hindab kriitiliselt erinevaid tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendeid, kasutab sihipäraselt ja eetiliselt teabeallikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, loob ning analüüsib eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) mõistab keele tähendust ühiskonnas, tajub keele ajaloolist kujunemist, väärtustab keeleoskust;
- 6) arendab lugedes oma keeleoskust.

7. Eesti keel teise keelena

Õppekava seab eesmärgiks jõuda gümnaasiumi lõpuks eakohase C1 keeleoskustasemeni. Nii kõrge keeleoskustaseme saavutamiseks on oluline kasutada keele- ja kultuurikeskkonna kõiki võimalusi. Lisaks tõhusale õppele eesti keele tundides on eesti keelt vaja kasutada ka teiste õppeainete õppimisel ning aktiivsel suhtlemisel väljaspool kooli, huvihariduses jm. Eesti keele teise keelena tundides kasutatakse tänapäevaseid ja kaasahaaravaid õppematerjale ning autentseid lugemis- ja kuulamistekste, mis hoiavad õpilasi kursis ühiskonnas toimuvaga ja toetavad eesti keele kasutamise soovi. Keeletundides kasutatakse inspireerivaid aktiivõppemeetodeid, mis toetavad eri õpistiiliga õpilasi, võimaldavad õpilastel keelt eesmärgipäraselt kasutada ning aitavad kujundada keelest süsteemse arusaamise. Õppeprotsessis arendatakse oskust teha koostööd ja töötada iseseisvalt ning kasutada tõhusaid keeleõppevõtteid. Kasutatakse keelekeskkonna võimalusi: suunatakse jälgima eestikeelset meediat, suhtlema eesti keeles väljaspool koolitunde, osalema eestikeelsetel üritustel, kutsutakse tundidesse eesti keelt kõnelevaid külalisi jmt. Eesti keelt õppides väärtustatakse ka teisi keeli ja kultuure, eriti õpilaste päritolukultuuri.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Gümnaasiumilõpetaja väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit ning saavutab eakohase C1-keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) tunneb ja kasutab eestikeelset meediat, jälgib Eestis toimuvat;
- 2) mõistab üksikasjalikult pikemaid ja keerukamaid eri valdkonna tekste;
- 3) kasutab keelt loomulikult, paindlikult ja tulemuslikult enamikus suhtlusolukordades;
- 4) arutleb olulistel ühiskondlikel teemadel; väljendab, põhjendab ja kaitseb oma arvamusi ja seisukohti täpselt ja lodusalt;
- 5) kirjutab sobiva ülesehituse ja väljenduslaadiga eri žanris ja stiilis tekste.

8. Kirjandus

Gümnaasiumi kirjandusõpetuses toetub õpilane põhikooli kirjandustundides omandatule. Lugemis- ja tekstitoimingud on jätkuvalt kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Teoseid käsitledes keskendutakse lugeja kaasaloovale rollile, tõstetakse esile tema seisukohti ja hinnanguid, rõhutatakse tekstiga suhtlemise tunnetuslikku ja kogemuslikku külge. Lugeja vastuvõtuvõimet arendades, eri žanris tervikteoseid ja tekstikatkendeid analüüsides ning tõlgendades õpib õpilane tajuma elulisi olukordi ja taustu, lahkama aktuaalseid teemasid ja probleeme ning märkama vaatepunktide erinevust arvamuste ja hoiakute kujunemisel. Lugeja vaatepunkti rõhutavat teosekäsitlust täiendab kirjandusteadusliku sihiseadega tekstikeskne lähenemisviis, kus metakeele kaudu keskendutakse teose sisemiste seaduspärasuste avastamisele. Kuna sõnakunstiteos põhineb kujundikeelel, siis omandab õpilane lugedes oskuse hinnata ja mõista ilukirjanduse poeetikat selle mõttelis-tundelises ühtsuses ja mitmetähenduslikkuses.

Õppeaine põhisisu on kirjandusteoste lugemine ja käsitlemine, mis arendab esteetilist tunnetust, ent soodustab ka rahvuskultuurilise teadvuse ja eneseteadvuse arengut. Erilist tähelepanu pööratakse ilukirjandusteose kui terviku mõistmisele ning teksti analüüsile ja tõlgendamisele eri vaatepunktidest. Kirjandus võimaldab õpilasel teadvustada oma mina ja ainulaadsust muutuvmas maailmas ning soodustab elueesmärkide teadlikku valikut. Kirjanduse käsitlemine gümnaasiumis on suunatud eelkõige sellele, et arendada lugejateadvust ning isiksuslikku – vastutavat ja emotsionaalset suhet kirjandusega.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist, rahvus- ja maailmakultuurilist tähtsust ning selle rolli individuaalse ja kollektiivse identiteedi kujundamisel;
- 2) arendab ja rakendab oma loovvõimeid, koostab eri laadis ja žanris tekste, väljendab ennast nii suuliselt kui ka kirjalikult, lähtudes eesmärgist, situatsioonist ja kontekstist;
- 3) tunneb mitmekülgselt ja sügavamalt kirjandusteose poeetikat, tekstianalüüsi ja -tõlgenduse eri võimalusi, avab kirjanduse põhiliikide suhteid ja vorme;
- 4) mõistab kirjanduskeele kujundlikkust selle mitmetähenduslikkuses, kujundab kirjanduse kaudu oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid, seostab kirjandust teiste kunstiliikide ja eluvaldkondadega;
- 5) loeb eri laadis ja žanris eesti ja maailmakirjandusteoseid, analüüsib ja tõlgendab neid eri vaatenurkadest, näeb kirjandustekstide kaudu maailma ja iseenda mõistmise võimalusi.

9. Valdonna kursused (Eesti keel)

9.1. Kursus „Teksti keel ja stiil“

Kursuse eesmärk.

Kursuse eesmärk on talletada teadmisi keelest kui suhtlus- ja tunnetusvahendist, omandada teadmisi tekstiliikide keele ja stiili erinevustest, tekstide koostamise printsiipidest, keeleliste vahendite valikust tekstiloomes. Eesmärgiks on tunda eesti keele sõnavara kihistusi, keele metafoorilisust ja kujundlikkust, osata luua erinevaid tekste.

Kursuse maht.

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursusel „Teksti keel ja stiil“ arendatakse žanriteadlikkust, käsitletakse erinevate tekstiliikide keele- ja stiilierinevusi nii grammatikas kui ka sõnavaras, selgitatakse kirjutamise võtteid ja tavasid eri tekstiliikide näitel. Antakse süstemaatiline ülevaade suhtlusolukorra teguritest ning suunatakse kirjutama erinevatel eesmärkidel, varieerima ja analüüsima enda tekstides tehtud keelevalikuid ning võrdlema erinevaid tekste.

Kursusel käsitletav on lõimingus kirjanduskursustega (ilukirjandusstiil), ühiskonnaõpetus (teabe-, publitsistlik-, meediastiil), informaatikaga.

Hindamine

Hindamine ei toimu ühe töö põhjal, vaid kogu kursuse vältel ning väärtustab õppija järjepidevust ning motiveeritust. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena iga kursuse lõpus, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamine toimub viie palli süsteemis. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5“ hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4“ 75–89%, hindegaga „3“ 50–74%, hindegaga „2“ 20–49% ning hindegaga „1“ 0–19%. Kontrolltöid ja -teste on õpilasel võimalus ümber vastata 10 tööpäeva jooksul. Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või suulist vastust (esitust) hinnata hindegaga „nõrk“.

Teadmised, oskused, hoiakud

Õpilane omandab võime eristada tüüpilisi suhtlusolukordi, valides suhtluskanalit ning suheldes eesmärgipäraselt, kasutades sealjuures konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt.

Õpilane õpib tundma tekstiliikide erinevusi ning oskab eri tekste lugeda, analüüsida ja koostada. Õpilane omandab võime oma loodud teksti kriitiliselt analüüsida ja seda toimetada.

Õpilane rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui loojana, valides ja hinnates kriitiliselt teabeallikaid, arendab loovat ja kriitilist mõtlemist.

Õppesisu.

Keele erinevad kasutusvaldkonnad: argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel.

Eesti sõnavara, sõnade tähendus ja stiilijooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus.

Stiil ja stilistika. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon. Suhtlus ja võim. Vulgaarsed keelendid. Suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsistlik stiil, teadusstiil ja ilukirjandusstiil. Stiilivärving ja -viga. Keele eri kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead.

Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Tekst ja kontekst. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Veebisuhtluse keelevelikud.

Tekstide võrdlev ja kriitiline analüüs: eesmärgid, kontekst, ülesehitus, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil.

Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti ainestik, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja eri tahud. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Materjali kirjeldamine ja usaldusväärsus. Uurimuse struktuur. Allikate refereerimine ja tsiteerimine. Lause- ja lõiguviited; viitekirje. Uurimisandmete võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine.

Vormistamine. Arvustamine. Loomevargus ehk plagiaat.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb keele erinevaid kasutusvaldkondi ja tekstide stiilierinevusi;
- 2) valib keelelisi ja vormilisi väljendusvahendeid suhtlusolukorra ning kõneaine põhjal, järgib stiili- ja etiketinorme;
- 3) väljendub selgelt ja korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 4) analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, konteksti, ülesehitust, grammatikat, sõnavara ja stiili;
- 5) tunneb tekstis ära keelelise mõjutamise viise ja vahendeid, hindab tekstidest leitud teavet kriitiliselt ja kasutab seda sihipäraselt;
- 6) koostab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, sh kõne, kokkuvõtte ja lühiuurimuse;
- 7) loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib ja tsiteerib, kasutab viitamissüsteeme, väldib plagiaati;
- 8) loeb ja analüüsib ainevaldkonna teadustekste, eristab teaduskeele tunnuseid ja põhjendab teadustekstide keelelisi valikuid;
- 9) korrigeerib ja redigeerib oma teksti, kasutab otstarbekalt keeleallikaid ja teabekeskondi, teeb teadlikke keelevelikuid.

9.2. Kursus „Praktiline eesti keel I“

Kursuse eesmärk.

Gümnaasiumi praktilise eesti keele kursuste eesmärk on suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamine, parendamine ja lihvimine. Inimene vajab neid oskusi oma mõtete-arvamuste tutvustuseks, argumenteerimiseks, kaitsmiseks. Sageli on vaja koostada mitmesuguseid tarbetekste, refereerida ja teha kokkuvõtteid. Tänapäeval on vaja osata kasutada erinevaid teabeallikaid, mis nii paberil kui elektroonilisel kujul. Kogu gümnaasiumiaja vältel on vaja

pöörata suurt tähelepanu õigekeeleküsimustele, et kujuneks haritud, hea keelekasutusega inimene.

Kursuse maht.

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus.

Kursusel „Praktiline eesti keel I“ arendatakse nii suulist kui ka kirjalikku väljendusoskust, kasutades erinevaid stiilivõtteid ja keelendeid, sest nii kujundatakse oskust suhelda eri keskkondades eetilisel ja konteksti arvestades. Samuti õpitakse kasutama eri teabeallikaid ja hindama nende usaldusväärsust. Tekstide koostamisel tuleb osata kasutada korrektset kirjakeelt ja järgida teadlikult õpitud keelereegleid.

Praktilise eesti keele kursus on lõimingu kirjandus- ja ühiskonnaõpetuse kursustega, eelnevate emakeelekursuste ja informaatikaga.

Hindamine.

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ning väärtustab õppija järjepidevust ning motiveeritust. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena iga kursuse lõpus, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamine toimub viie palli süsteemis. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5“ hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4“ 75–89%, hindegaga „3“ 50–74%, hindegaga „2“ 20–49% ning hindegaga „1“ 0–19%. Kontrolltöid ja -teste on õpilasel võimalus ümber vastata 10 tööpäeva jooksul. Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või suulist vastust (esitust) hinnata hindegaga „nõrk“.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilased arendavad suhtlemis-, kuulamis-, kõnelemis-, kirjutamisoskusi. Arendatakse oskust argumenteerida, koostada erinevaid tekste. Arendatakse individuaalse ja meeskonnatööoskusi, oskust kasutada erinevaid teabeallikaid. Süvendatakse õigekeeleoskusi ja arendatakse oma sõnavara.

Õpilased harjutavad intervjuerimist, suheldes erinevate inimestega, koostavad arvamustekste. Kuulatakse kaasõpilase või rühmatöödena valminud tekste ja kommenteeritakse neid. Rollimängude abil õpitakse toimetulekut erinevates situatsioonides.

Õppesisu.

Keeleline väljendusrikkus eri tekstides. Mõtted, tunded ja hinnangud nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.

Suuline ja kirjalik suhtlus lähtuvalt olukorrast ja vestluspartnerist. Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks. Erinevate keelevariantide sotsiaalse tähenduse mõistmine, teksti suhtlustähenduse ja eesmärgi mõistmine eri toimingutes, suhtluspartneri mõistmine dialoogis.

Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine; emotsionaalsus, toon. Suulise ja kirjaliku teksti konspekterimine ja kokkuvõtte tegemine.

Erinevate aime- ja teadustekstide lugemine ja mõistmine. Tekstide keelelised väljendusvahendid. Tekstide stiililine eripära, selle kirjeldamine ja hindamine. Teabeotsinguoskuste tõhustamine.

Eesmärgipärane ja teadlik stiilivahendite kasutamine. Arutlevad tekstid, nende ülesehituse põhimõtted. Arutluse kirjutamine alusteksti põhjal. Kokkuvõtte koostamine.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Keeleallikate teadlik kasutamine.

Süsteemaatiline sõnavaraarendus: üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja selgitab tekstide stiilierinevusi;
- 2) väljendab ennast selgelt ja asjakohaselt nii suulises kui ka kirjalikus tekstis;
- 3) kaitseb argumenteeritult oma seisukohti, arutleb ja annab hinnanguid;
- 4) konspekterib suulist esitust ja loetud teksti;
- 5) kasutab erinevaid keeleallikaid ja teabekeskkondi;
- 6) edastab eri allikaist leitud infot, hindab teabe usaldusväärust;
- 7) selgitab keelendite tähendusvarjundeid;
- 8) koostab eri liiki tekste, sh arvustuse, referaadi ja essee;
- 9) järgib õpitud keelereegleid, põhjendab oma keelevelikuid;
- 10) arendab loetu toel oma sõnavara, lause- ja tekstimoodustusoskust.

9.3. Kursus „Praktiline eesti keel II“

Kursuse eesmärk.

Kursuse „Praktiline eesti keel II“ eesmärk on arendada esinemis- ja kirjutamisoskust, jätkuvalt omandada ja korrata keelereegleid, luua erisuguseid tekste ja neid kriitiliselt hinnata. Kursusel tegeldakse tekstide kompositsiooni, argumentide sõnastuse, põhjenduste ja seoste loomise ning tekstis esitatu näitlikustamisega.

Kursuse maht.

Kursuse pikkus on 35 tundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursusel „Praktiline eesti keel II“ arendatakse jätkuvalt nii suulist kui ka kirjalikku väljendusoskust. Kursusel süvendatakse funktsionaalse lugemise oskust, valides analüüsimiseks erinevatesse žanritesse kuuluvaid tekste. Kursusel keskendutakse kõigi nelja keeleõpetuse osa – kõnelemise, kuulamise, kirjutamise, lugemise - teemade käsitlemisele. Oskust teksti funktsionaalselt lugeda, mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse kõikidel praktilise eesti keele kursustel ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega. Praktiline keelekursus on keskendatud õpilase suhtlus- ja väljendusoskuse arendamisele tekstiloomele ja teabe hankimisele ning kasutamisele.

Praktilise eesti keele kursus on lõimingus kirjandus- ja ühiskonnaõpetuse kursustega, eelnevate emakeelekursustega ja informaatikaga.

Hindamine.

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ning väärtustab õppija järjepidevust ning motiveeritust. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena iga kursuse lõpus, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamine toimub viie palli süsteemis. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%. Kontrolltöid ja -teste on õpilasel võimalus ümber vastata 10 tööpäeva jooksul. Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või suulist vastust (esitust) hinnata hindegaga „nõrk”.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilased süvendavad suhtlemis-, kuulamis-, kõnelemis-, kirjutamisoskusi. Arendatakse oskust argumenteerida, koostada erinevaid tekste. Arendatakse individuaalse ja meeskonnatööoskusi, oskust kasutada erinevaid teabeallikaid. Süvendatakse õigekeeleoskusi ja arendatakse oma sõnavara.

Õpilased harjutavad avalikku esinemist, õpivad küsimuste koostamist, koostavad arvamustekste. Kuulatakse kaasõpilase või rühmatöödena valminud tekste ja kommenteeritakse neid. Rollimängude abil õpitakse toimetulekut erinevates situatsioonides.

Õppesisu.

Sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega. Keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine.

Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ja eristamine. Veenmine ja mõjutamine, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

Tekstide kriitiline analüüsimine. Süstemaatiline sõnavaraarendus: üldkasutatavad võõrsõnad, meediaterminoloogia. Erinevad teabeotsingustrateegiad: lehitsemine, kiirotsing, liitotsing, andmebaasid jm

Tarbekirjade koostamine: juhend, koosoleku memo. Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referatiivse teksti kirjutamine. Ajakirjandustekstide koostamine: arvamyslugu, retsensioon jm. Veebitekstide koostamine, oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Keeleallikate teadlik kasutamine. Erinevate meediatekstide analüüsimine ja mõistmine. Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine. Mõjutamisvõtted.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) edastab oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid nii isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses;
- 2) argumenteerib selgelt ja veenvalt, kaitseb oma seisukohti aruteludes;
- 3) kuulab avalikku esinemist ning esitab ettekandjale küsimusi;
- 4) kasutab erinevaid teabeotsingu strateegiaid;
- 5) loeb ja hindab kriitiliselt eri liiki meedia- ja tarbetekste;
- 6) teeb eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal kokkuvõtte;
- 7) kirjutab uudise, arvamust ja arvustuse, koostab koosoleku memo;
- 8) kirjutab mitme allika põhjal referaadi, kasutab viitamissüsteeme ja väldib plagiaati;
- 9) kinnistab ja parandab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 10) leiab loetud tekstidest huvitavaid sõnu ja väljendeid;
- 11) selgitab ja põhjendab teksti autori keelevelikuid.

9.4. Kursus „Praktiline eesti keel III“

Kursuse eesmärgid.

Kursuse „Praktiline eesti keel III“ eesmärk on jätkata eelmistel praktilistel keelekursustel käsitletu süvendamist ja lihvimist, keskendudes suulise ja kirjaliku suhtluse arendusele, mitmesuguste eriliigiliste tekstide lugemisele, analüüsimisele ja loomisele. Kursuse eesmärk on korrata õigekeelsusküsimusi, valmistada õpilasi ette küpsuseksamiks.

Kursuse maht.

Kursuse pikkus on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursusel „Praktiline eesti keel III“ arendatakse jätkuvalt suulist ja kirjalikku väljendusoskust. Tähelepanu keskmeks on teksti mõistmine ja tekstiloome: eritüübiliste tekstide tõlgendamine ja koostamine, alustekstide põhjal kirjutamine. Kursusel jätkatakse sõnavaraarendust, õigekeelsus- ja õigekirjaküsimuste käsitlemist.

Praktilise eesti keele III kursus on ainesiseses lõimingus I ja II kursuse ja kursustega „Teksti keel ja stiil“ ning „Meedia ja mõjutamine“. Kursus on lõimingus kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, geograafia, bioloogia, informaatikaga.

Hindamine.

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ning väärtustab õppija järjepidevust ning motiveeritust. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena iga kursuse lõpus, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamine toimub viie palli süsteemis. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%. Kontrolltöid ja -teste on õpilasel võimalus ümber vastata 10 tööpäeva jooksul. Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või suulist vastust (esitust) hinnata hindegaga „nõrk”.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Kursusel arendatakse jätkuvalt suhtlus-, kõnelemis-, kuulamis-, kirjutamisoskusi, õpitakse nägema tekstide keelelist väljendusrikkust mõtete-tunnete-hinnangute avaldamisel ja kasutatakse mõjusaid stiilivahendeid nii suulises kui kirjalikus mõtteavalduses. Õpitakse mõistma keerukamat kujundlikku väljendust ja erineva modaalsusega teksti. Süvendatakse oskust kirjutada arutlevat tööd eri tüüpi alustekstide põhjal. Jätkub süstemaatiline sõnavaraarendus (haritud stiilile omaste võõrsõnade, lendväljendite, ilukirjanduskeele sõnavara ning käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine). Jätkuvalt tehakse tööd õigekeelsusküsimustega.

Õppesisu

Teksti suhtlustähenduse ja eesmärgi mõistmine eri toiminguis. Suhtluspartneri mõistmine dialoogis.

Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine, väitlemine, emotsionaalsus, toon.

Tarbetekstide kirjutamine ja vormistamine: elulookirjeldus, avaldus, taotlus, motivatsioonikiri, e-kiri jt.

Arutleva teksti koostamine mitme eri tüüpi alusteksti põhjal.

Liitotsingud erinevatest allikatest.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Keeleallikate teadlik kasutamine.

Keeruka struktuuriga tekstid. Süstemaatiline sõnavaraarendus: harvem esinevad sõnad, sõnamoodustus, käsitletavate teemadega seotud sõnavara.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) kasutab keelt vastavalt suhtluseesmärgile ja -kontekstile;
- 2) argumenteerib, näitlikustab ja kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- 3) kirjutab mitme alusteksti põhjal kindlal eesmärgil kokkuvõtte või resümeed;
- 4) koostab erinevate alustekstide põhjal arutlevaid tekste;
- 5) kasutab eri allikatest leitud infot oma tekstides;
- 6) parandab ja kinnistab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 7) saab aru keeruka struktuuriga tekstidest;
- 8) loeb erinevaid tekste, arendab oma kirjaoskust ja rikastab sõnavara.

9.5. Kursus „Meedia ja mõjutamine“

Kursuse eesmärk.

Kursuse „Meedia ja mõjutamine“ eesmärgiks on keskenduda infoühiskonnast arusaamisele, arendada eri liiki tekstide mõistmise ja fakti ja arvamuse eristamise oskust. Kursusel süvendatakse oskusi hankida eri allikatest teavet, analüüsida verbaalset teksti nii visuaalses kui ka audiovisuaalses keskkonnas ja tunda ära meedia mõjutamisvõtted. Kursuse eesmärk on ka arendada oskust kujundada ja väljendada oma arvamusi ja hoiakuid.

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus

Kursusel tutvutakse meedia kui neljanda võimuga riigis, st meedia olemuse ja olulisusega ühiskonnas.

Tegeldakse mitmesuguste meediatekstidega, sest mitmekülgsed meediatekstid ümbritsevad noori kõikjal. Nende tekstide kaudu on õpilasel lihtsam mõtestada, millised tekstid üldse on ja mis on tekstide tunnused. Sotsiaalmeedias, ajakirjanduses ja uudisteportaalides avaldatud tekstide kaudu jõutakse ja õpitakse tundma ka teisi argumentatsiooni sisaldavaid tekste.

Tekstimaailma tundma õppimise olulisemaid eesmärke analüüsioskuste kujundamise kõrval on süvendada oskust ise tekste luua, meediatekstide eeskujul sarnaseid tekste kirjutada.

Kursusel käsitletavat saab lõimida mitmete õppeainetega, sealhulgas: kirjandusega (tekstid, autor, lugeja); ühiskonnaõpetusega (tutvumine arvamused jm diskussiooniga ühiskonnas parasjagu aktuaalsete teemade üle); ajaloo (ajalooliste kõnede ja kirjalike dokumentide analüüsimine, eri eepohhide retoorika ja argumentatsiooni võrdlemine); võõrkeeltega (eri keeltes ja eri kultuuriruumide argumenteerivate tekstide lugemine); informaatikaga (teksti automaatanalüüs, sagedusloetelu, sõnapilved); muusikaga (laulusõnade analüüs, intertekstuaalsus, hoiakud, koodivahetus).

Hindamine.

Hindamine ei toimu ühe töö põhjal, vaid kogu kursuse vältel ning väärtustab õppija järjepidevust ning motiveeritust. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena iga kursuse lõpus, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamine toimub viie palli süsteemis. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%. Kontrolltöid ja -teste on õpilasel võimalus ümber vastata 10 tööpäeva jooksul. Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või suulist vastust (esitust) hinnata hindegaga „nõrk” . Kokkuvõtval hindamisel arvestatakse õpilase aktiivsust ja osavõttu suulisest tööst.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilane saab teadmisi meediamaailmast, selle mõjust ühiskonnale ja üksikisikule, süvendab oma keelealaseid oskusi, õppides tundma meediažanre, analüüsima mitmesuguseid meediatekste. Õpib tundma meedias kasutatavaid mõjutusvahendeid, sealhulgas demagoogilisi võtteid. Kujundab endast kriitilise meediatarbija. Süvendab individuaalse ja rühmatöö oskusi, kuulamis- ja konspekterimisoskust, oskust töötada sõnastike jm teabeallikatega.

Õppesisu.

Suhtlus ja suhtlusolukord meedias. Info edastamine ja vastuvõtt (täheenduse erinevad tõlgendused). Privaatse ja avaliku suhtluse eripärad, tunnused, nt sotsiaalmeedia eri vormid. Vahetu (individuaalne suhtlus) ja vahendatud kommunikatsiooni (meediakommunikatsioon) funktsioonid, osalejate eesmärgid.

Meedia ja mõjutamine. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Manipuleerimine, meediaeetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetilise ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, info allikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ja argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis. Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina.

Teksti eesmärk. Eri modaalsused, nt audiovisuaalne, visuaalne, audiotekst. Teksti suhtluseesmärk. Teksti üldtunnused: sobivus suhtlusolukorda, üldine sidusus ja sisuosade seostamine; keeleline loovus ja õigekeelsus. Tekstide tõlgendamine, retseptiooni erinevuse põhjused: teadmised, isiklik kogemus, kultuuritaust. Teksti adressaat ja vastuvõetavus. Tekstide liigitamine ja analüüs. Kontekst. Intertekstuaalsus. Tekstiliigid (sh statistika, tabelid tekstides). Nende muutumine tehnoloogia kasutamise ja ühiskonna mõjul. Teksti vahendamine.

Allikas. Allikate kasutamise eesmärgid ja viisid. Allikate otsimine. Allika usaldusväärsus (nt autoripositsioon – autoriga/autorita tekst, autori kvalifikatsioon, erapoolikus jne). Meediakanali, -platvormi eesmärgi tuvastamine tekstist, autorist lähtuvalt.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) tunneb tänapäevast teabekeskkonda ja selle arengut kujundavaid protsesse, selgitab kommunikatsiooni olemust ja toimumise tingimusi;
- 2) leiab meediatekstist argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted, selgitab teksti autori eesmäärke ning motive;
- 3) eristab fakti arvamusest ja usaldusväärset infot küsitavast, kontrollib infoühiku sisu tõesust, sealhulgas tõlgitud info tähendusvälja muutumist;
- 4) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 5) tunneb meediakanaleid, analüüsib nende erijooni, iseloomustab erinevaid meediažanre;
- 6) analüüsib vahetu ja vahendatud kommunikatsiooni erinevusi ja osalejate taotlusi;
- 7) hindab kriitiliselt meediamanipulatsioone, tunneb ära propaganda, libauudised ja müüdi loome;

9.6. Kursus „Keel ja ühiskond“

Kursuse eesmärk.

on saavutada emakeele hea valdamine nii kõnes kui kirjas, mis on iga haritud inimese tunnus. Kursusel kujundab õpilane arusaamise keele kui märgisüsteemi olemusest ja tähtsusest, omandab teadmised eesti keele eripärast, allkeeltest ja žanritest, keele süsteemist, kasutusest ühiskonnas.

Kursuse maht on 35 õppetundi.

Aine kirjeldus.

Kursusel vaadeldakse keele olemust, keelesugulust soome-ugri ja Euroopa keelte vahel, eesti keele struktuuri ja muutumist ajas, kirjakeele staatust ja ajalugu, erinevaid allkeeli ja nende kasutusvaldkondi, suulise keele eripära, koha- ja sotsiaalmurdeid ning keeleteketti. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida ja praktikas rakendada. Kursusel käsitletu on lõimingus kirjanduse, ajaloo ja ühiskonnaõpetuse teemadega, ent ka kunsti (märgisüsteemid), geograafia (keelesugulus) ja võõrkeeltega (saksa, vene, inglise).

Hindamine.

Hindamine ei toimu ühe töö põhjal, vaid kogu kursuse vältel ning väärtustab õppija järjepidevust ning motiveeritust. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena iga kursuse lõpus, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamine toimub viie palli süsteemis. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%. Kontrolltöid ja -teste on õpilasel võimalus ümber vastata 10 tööpäeva jooksul. Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või suulist vastust (esitust) hinnata hindegaga „nõrk” . Kokkuvõtval hindamisel arvestatakse õpilase aktiivsust ja osavõttu suulisest tööst.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilane süvendab oskust kasutada kirjakeelt nii suulises kui kirjalikus vormis, oskust leida ja kasutada vajalikku keelealast informatsiooni. Oskab väärtustada keelt kui identiteedi ja maailmapildi kandjat. Süvendab individuaalse ja rühmatöö oskusi, kuulamis- ja konspekterimisoskust, oskust töötada sõnastike jm teabeallikatega.

Õppesisu.

Keele olemus ja ülesanded: infovahetus, suhteloome, identiteedi väljendamine, maailmapildi kujundamine. Keel kui märgisüsteem. Keel ja inimene. Keel rahva ja riigi identiteedi osana. Keele, kultuuri ja ajaloo seosed (ka geneetika ja arheoloogia).

Eesti keel ja teised keeled. Eesti keel soome-ugri keelena. Maailma keeled. Põliskeeled, keelte hääbumine ja “elustamine”. Keelekontaktid saksa, vene, rootsi, soome, inglise ja teiste keeltega. Keele muutumine, grammatika muutumise olemus (grammatisatsioon). Tähenduse olemus. Tähenduste muutumise üldised, keelesisesed ja ühiskondlikud seaduspärad.

Eesti keele struktuur teiste keelte taustal: häälikusüsteem, muutevormistik, sõnamoodustus, lausetüübid ja sõnajärg. Eesti keeleallikad (nt Sõnaveeb, ÕS), nende funktsioon ja kasutusala. Korpuste kasutamise algteadmised. Keeleandmete analüüs ja esitamine.

Tänapäeva eesti kirjakeele kujunemine teiste keelte kirjakeele kujunemise ja maailma ajaloo taustal.

Keele variandid. Keele varieerumise tegurid (suhtluskanal, vanus, piirkond, kasutussituatsioon jne). Keelenorm.

Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse ühiskonnana. Mitmekeelsus. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika: eesti keele staatus ja tulevik.

Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas ning suhtluses;
- 2) kirjeldab eesti keele eripära, suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 3) selgitab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 4) tunneb eesti keeleallikaid ja korpuseid ning kasutab neid eesmärgistatult;
- 5) kirjeldab eesti kirjakeele kujunemislugu;
- 6) nimetab eesti keele arenduse peamisi suundi ja põhimõtteid;
- 7) selgitab keelemuutuste olemust;
- 8) analüüsib ajastuomaseid keelenähtusi.

10. Valdonna kursused (Eesti keel teise keelena)

10.1. Kursus 1. Vahetusõpilane

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) loeb seletuskirju ja leiab nendest vajalikku infot;
- 2) loeb kuulutust ja leiab sealt vajalikku infot, samuti otsib infot netist;
- 3) ennustab teksti sisu pealkirja järgi ja edastab kaaslastele teksti sisu;
- 4) loeb infoteksti ja leiab sellest vajalikku infot;
- 5) loeb vahetusõpilaste lühitutvustusi ja analüüsib nende vastavust nõuetele;
- 6) mõistab tekstis esitatud arvamusi ja leiab tekstist detailset infot;
- 7) kasutab teemakohaseid sõnu erisugustes olukordades;
- 8) arutleb võõrkeeleõppe ja vahetusõpilaseks olemise teemadel;
- 9) analüüsib kuuldot ja võrdleb seda oma seniste teadmistega;
- 10) esitab loetud teksti teemal küsimusi, vastab neile ning põhjendab oma vastuseid;
- 11) õpib osalema vahetusõpilase konkursiintervjuul, viib seda läbi ja hindab selle tulemusi;

- 12) kirjutab blogisissekannet suvemälestuste kohta;
- 13) kirjutab lühitekste, kasutades teemakohast sõnavara;
- 14) õpib kirjutama seletuskirja hilinemise kohta.
- 15) Täidab vahetusõpilase ankeeti
- 16) ; kirjutab enda lühitutvustust vahetusõpilase stipendiumikonkursi jaoks;
- 17) kirjutab arvamislõiku vahetusõpilaseks olemise teemal ja annab tagasisidet kaaslase arvamislõigu kohta;
- 18) õpib kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu;
- 19) teeb sobivaid haridusvalikuid.

Õppesisu:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Intervjuud. Seletuskirjad. VeniVidiVici kuulutus.

Vahetusõpilase lühitutvustus. Improtekstid. Blogisissekanded. Vahetusõpilase ankeet.

Lõiming: arvutiõpetus, inimeseõpetus, geograafia.

10.2. Kursus 2. Noortefilm

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) vaatab ja kuulab noortefilmi "Nullpunkt" ning mõistab selle üldsisu,
- 2) aimab tundmatute sõnade tähendust konteksti järgi;
- 3) leiab filmist vajalikku infot;
- 4) õpib plakatilt vajalikku infot leidma;
- 5) ennustab küsimuste vastuseid ja seejärel võrdleb neid tegelike vastustega;
- 6) kasutab teemakohaseid sõnu erisugustes olukordades;
- 7) õpib avaldama arvamust filmi sündmuste, tegelaste ja situatsioonide kohta;
- 8) arutab filmitegelaste probleeme ja otsib neile lahendusi;
- 9) avaldab arvamust filmi kohta tervikuna;
- 10) kirjutab arvustust vaadatud filmi kohta;
- 11) saab kogemuse, kuidas eluohtlikes situatsioonides tegutseda;
- 12) teab, missugused teod on eesti ühiskonnas aktsepteeritud ja millised mitte.

Õppesisu:

Väärtused ja kõlblus. Film. Plakatid. Filmiarvustused. Intervjuud

Lõiming: kirjandus, psühholoogia, inimeseõpetus

10.3. Kursus 3. Õige toit ja sportimine

Õpitulemused:

- 1) saab aru eestikeelse laulu sisust ning mõistab laulus esitatud mõtteid;
- 2) jälgib televõistlust, leiab sellest infot ning mõistab seal esitatud arvamusi;
- 3) kuulab kiiret juttu, leiab sellest detailset infot ning mõistab selles esitatud arvamusi;
- 4) kuulab tunnikülalist ning mõistab tema juttu sportimise teemal;

- 5) kuulab ilukirjanduslikku teksti ja mõtleb selle käigule kaasa;
- 6) loeb eesti noorte blogitekste ning edastab neis esitatud olulisemaid mõtteid;
- 7) loeb õpilaste tagasisidet toitlustamise kohta koolis ning teeb sellest kokkuvõtteid;
- 8) loeb populaarteaduslikku artiklit, leiab sellest detailset infot, eristab selles esitatud fakte ja arvamusi ning teeb neist kokkuvõtte;
- 9) loeb ilukirjanduslikku teksti ja jagab sellest inspireeritud mõtteid kaaslastega;
- 10) arutleb aja, koolitoidu, heade toiduainete, telesaate, tulevikutoidu, spordi ja treeningu ning unistuste teemal;
- 11) esitab tunnikülalisele küsimusi;
- 12) tutvustab ja reklaamib häid toiduaineid;
- 13) kirjutab lühiteksti möödunud aasta kolme olulise sündmuse, inimese, asja vm teemal;
- 14) kirjutab lühiteksti algava aasta ootuste teemal;
- 15) kirjutab arvamusi koolikoka saate, hea vormi ja trennitemise, probleemide ja unistuste teemal;
- 16) tunneb ära poolametliku ja mitteametliku stiili erinevusi;
- 17) kirjutab tagasisidet koolitoidu kohta;
- 18) kirjutab tekste tulevikurestorani ja unistuste teemal

Õppesisu:

Tervis ja ohutus. Laul. Televõistlus. Ilukirjanduslik tekst. Eesti noorte blogitekstid. Populaarteaduslik artikkel.

Lõiming: bioloogia, liikumisõpetus, arvutiõpetus, kirjandus.

10.4. Kursus 4. Meedia

Õpitulemused:

- 1) õpib teadvustama ümbritsevat teabekeskkonda,
- 2) õpib kriitiliselt analüüsima meediamaaailma sisu;
- 3) tutvustab üht telesaadet plaani alusel,
- 4) arutleb meedia rolli üle inimese elus;
- 5) kasutab teemakohast sõnavara;
- 6) põhjendab saadetevalikut loetelu alusel;
- 7) arutleb TV vaatamise + ja -;
- 8) tutvub diktori töö spetsiifikaga;
- 9) saab teada, kust raadio alguse sai; et raadio tänapäeval on nii kuuldav kui nähtav;
- 10) tutvub ajakirjaniku töö spetsiifikaga;
- 11) kasutab teemakohast sõnavara,
- 12) arutleb meedia rolli üle ühiskonnas; jagab kogemust info saamise kohta;
- 13) toob välja reklaami + ja -;
- 14) kirjutab arutleva kirjandi,
- 15) kommenteerib üht reklaamklippi plaani alusel;

Õppesisu:

Teabekeskond ja meediakasutus. Tehnoloogia ja innovatsioon. Televisioon. Raadio. Trükimeedia. Internet. Muud info allikad. Reklaam.

Lõiming: meedia, arvutiõpetus

10.5. Kursus 5. Tervis

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) tunneb, milline on inimese anatoomia ja füsioloogia;
- 2) oskab nimetada haigusi ja sümptomeid ning kirjeldada vaevusi;
- 3) teab, millised eriarstid on olemas; mis on EMO; kuhu ja kuidas pöörduda arstiabi saamiseks;
- 4) kasutab teemakohast sõnavara;
- 5) on teadlik, millise toimega on ravimid, kuidas neid manustada; kui tähtis on järgida arsti ettekirjutusi ning end ravida;
- 6) kasutab teemakohast sõnavara;
- 7) on teadlik, millest võib tekkida stress, kuidas vältida ning leevendada seda;
- 8) kuulab infot, kuidas võidelda kooliväsimuse vastu,
- 9) jagab soovitusi klassikaaslastele;
- 10) on teadlik toidupüramiidist;
- 11) koostab tervisliku menüü;
- 12) kasutab teemakohast sõnavara;
- 13) oskab nimetada toite;
- 14) õpib rääkima hommikusöögi tähtsusest;
- 15) kirjutab kirjandi toitumise teemal;
- 16) uurib, kui hästi õpilased magavad;
- 17) loeb unest, müütidest une kohta;
- 18) kuulab unelaulu;
- 19) räägib unenägudest ja miks uni on inimesele oluline;
- 20) testib huumorimeelt;
- 21) loeb naeru, naermise ja selle kasulikkuse kohta;

Õppesisu:

Tervis ja ohutus. Inimese anatoomia ja füsioloogia. Tervislik seisund. Haigestumine. Haigused. Arstiabi. Arstid. Ravimid ja ravi. Stressi põhjustajad. Stressi leevendamine. Tervislik toitumine. Toitained ja toiduained. Müüdid toitumisest. Uni - magusam kui mesi. Unenäod. Müüdid unest. Millest koosneb uni. Naer on terviseks. Naerge kogu südamest!

Lõiming: anatoomia, karjääriõpetus, keemia, psühholoogia, bioloogia.

10.6. Kursus 6. Inimesed meie kõrval. Tehnikahitid

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) õpib tundma ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid;
- 2) omab ettekujutust, mida tehakse ajateenistuses;
- 3) arutleb ajateenistuse + ja -;
- 4) kirjutab arutleva kirjandi;
- 5) vaatab filmi, arutleb selle üle, õpib filmi arvustust kirjutama;
- 6) arutleb inimestest meie kõrval;
- 7) räägib erivajadustega inimeste tööhõivest lugemisteksti(de) näitel;
- 8) räägib heategevusest Eestis;
- 9) tutvub erinevate heategevuskampaaniate- ja üritustega;
- 10) vaatab heategevuslikku saadet ning arutleb selle üle;
- 11) esineb ettekandega vastaval teemal;
- 12) räägib automarkidest; õpib autoosade nimetusi; loeb teksti autodest; võrdleb kõige odavamad ning kõige kallimat automudelit;
- 13) tutvub digikeskkondadega; sealhulgas DJ-de uusima tehnikaga (näited lugemistekstidest);
- 14) tutvub tehnikahittidega;
- 15) räägib uusimatest tehnikasaavutustest; tutvustab üht neist vabal valikul;

Õppesisu:

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Väärtused ja kõlblus. Keskkond ja tehnoloogia. Ajateenistuskas auasi või ajaraiskamine. Sõjafilmi „1944“/ „Mandariinid“ vaatamine. Inimesed meie kõrval. Heategevus. Kõik saavad head teha. Millise autoga sõidaksite teie? Digitaalne (muusika)keskkond. Tehnikahitid.

Lõiming: infotehnoloogia, tehnika, sotsiaalvaldkond.

Kursus 7. Poliitika, raha, majandus

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) arutleb ühiskonna toimimise teemadel, põhjendab arvamust;
- 2) saab teada, millega tegelevad valitsusorganid ja -asutused;
- 3) teab, milline on Riigikogu struktuur;
- 4) on teadlik, millised valimised ning millal toimuvad; millised erakonnad tegutsevad Eestis;
- 5) nimetab tuntumaid poliitikuid;
- 6) on kursis, kuidas Eesti majandus sõltub rahvusvahelisest majandusest;
- 7) saab teada, milliste riskidega peab arvestama laenu võtmisel; mida teeb pank;
- 8) arutleb, kuidas rahaga ümber käia, teenida ning koguda;
- 9) saab teada, kuidas sündis Eesti Pank;
- 10) on teadlik, mitu liikmesriiki on EL; kes on Eesti saadikud; kuidas töötab Euroopa Parlament; milline on lipp, hümn ja juhtlause jne, mis on EL tähtsamad institutsioonid;

Õppesisu:

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Riik. Ühiskond. Noored. Poliitika. Poliitikud. Erakonnad. Valitsusorganid ja -asutused. Valimised. Eesti majandus. Pank: raha, laen, palk. Euroopa Liit. Euroopa Parlament. EL tähtsamad institutsioonid.

Lõiming: ühiskonnaõpetus, ajalugu.

10.8. Kursus 8. Keskkond. Suhted

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) arutleb selle üle, kuidas hoida ja kaitsta keskkonda, kuidas väärtustada jätkusuutlikkust;
- 2) arutleb teemal – milleks meile metsad;
- 3) on teadlik viiest viisist, kuidas metsa kasutada; kasutab fraseologisme;
- 4) on teadlik, millised puud, marjad kasvavad metsas, mis linnud ja loomad elavad metsas;
- 5) toob välja päriskuuse ja tehiskuuse + ja - ;
- 6) leiab oma puu;
- 7) oskab nimetada taastumatuid ja taastuvaid energiaallikaid;
- 8) arutleb teemal – energeetika kui suureneva tähtsusega geopoliitiline küsimus, tuumajaamadest ja jäätmetest;
- 9) teab, millised on keskkonnasaaste allikad;
- 10) arutleb globaalprobleemide üle; Eesti looduskaitse üle;
- 11) on teadlik, millised looduskaitsealad asuvad Eestis; mis tähendab öko; kuidas käituda looduses;
- 12) arutleb teemal – miks armutakse;
- 13) kirjutab arutleva kirjandi;
- 14) iseloomustab ideaalpartnerit;
- 15) arutleb pere planeerimise teemal; lastest ja abielust;
- 16) on teadlik, mis on kihlumine ja laulatus;
- 17) arutleb erinevate rollide üle peres.

Õppesisu.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Milleks meile metsad. Metsa kaitsmine. Säästlik suhtumine metsa. Tähtsus keskkonnale. Millist kuuske valida. Energeetika. Energeetikaprobleemid. Loodushoid. Eesti looduskaitsealad. Globaalprobleemid. Väärtused ja kõlblus. Armumine ja armastus. Perekond. Lapsed. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, tegema vastavaid otsuseid.

Lõiming: geograafia, keskkond, psühholoogia.

10.9. Kursus 9. Kultuur

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) saab teada, kuidas sündis teater Eestis;
- 2) oskab nimetada eesti tuntud näitlejaid;
- 3) arutleb teatrite repertuaari üle;
- 4) on teadlik, kuidas käituda teatris; kus saab näitlejaks õppida;
- 5) on kursis eesti filmiajalooga;
- 6) nimetab eesti tuntud filme;
- 7) vaatab üht eesti filmi ning arutleb selle teemal plaani alusel;
- 8) on tutvunud ühe tuntud rezissöoriga;
- 9) arutleb muusika teemal,
- 10) oskab põhjendada kontserdi, muusikastiili valikut;
- 11) on teadlik, millised on Eesti tuntumad lauljad ja muusikud, oskab ühest jutustada;
- 12) arutleb – Eesti laulud Eurovisiooni lauluvõistlusel;
- 13) kuulab eesti muusikat;
- 14) arutleb kunstist ja kunsti liikidest;
- 15) on teadlik, kes on Eesti tuntumad kunstnikud, jutustab ühest vabal valikul;
- 16) kommenteerib erinevate inimeste arvamusi tänapäeva noortest, nende riietumisstiilist, käitumisest ja väärtushinnangutest;
- 17) kommenteerib psühholoogi nõuandeid noortele;
- 18) saab teada, milliseid samme astuda, et saavutada edu;
- 19) analüüsib noore pankuri päevakava, võrdleb seda enda omaga, teeb järeldused;
- 20) analüüsib horoskoopi;
- 21) tutvub erinevate ametite ning edasiõppimise võimalustega;
- 22) õpib koostama CV, poolametlikke kirju, tutvub töölepinguga;

Õppesisu.

Kultuuriline identiteet. Elukestev õpe ja karjääri kujundamine. Teater. Kino. Muusika. Kunst. Tunne iseennast. Tee oma elust meistriteos. Abiks elluastujale.

Lõiming: muusika, kunst, teater, huviharidus, kirjandus, karjääriõpetus.

10.10. Valikkursus „Praktiline eesti keel I“

Õppe- ja kasvatusesmärgid.

Õpilane:

- 1) oskab keelt tasemel, mis võimaldab Eesti ühiskonnas ja eestikeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- 2) on võimeline jätkama õpinguid eesti keeles ning kasutama eesti keelt töökeskkonnas ja ametkondlikus suhtluses;
- 3) analüüsib oma teadmisi ja oskusi ning tugevusi ja nõrkusi;
- 4) täiendab oma praktilise eesti keele grammatika oskusi.

Valikõppeaine lühikirjeldus.

Praktilise eesti keele grammatika tundides on keskendatud õpilase grammatiliselt õigele kirjaliku ja suulise suhtluse, arutlus- ja väljendusoskuse arendamisele; eri liiki tekstide mõistmise süvendamisele, eri liiki tekstide koostamise, selleks vajaliku teabe hankimise ja kasutamise praktiliste oskuste kujunemisele.

Hindamise alused

Õpitulemuste hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut, innustada õpilast sihikindlalt õppima, suunata tema enesehinnangu kujunemist, tekitada huvi eesti keele õppimise. Õpitulemusi hinnates lähtutakse riikliku õppekava üldosast ja Loksa Gümnaasiumi ÕK üldosast. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja hinnetega “Arvestus (A)” ja “Mittearvestus (MA)”. Kursuse hinne kujuneb kodutööde ning klassis tehtud tööde põhjal. Suur osa kursuse sisust on planeeritud individuaalseks tööks. Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemused

Kursuse lõpuks õpilane:

- 1) mõistab konkreetsel või abstraktsel teemal keerukate tekstide ning mõttevahetuse tuuma;
- 2) suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejaga spontaanselt ja ladusalt;
- 3) loob erinevatel teemadel sidusa ja loogilise teksti;
- 4) kasutab eestikeelseid teabeallikaid (nt sõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks erinevates valdkondades;
- 5) omandab keeleoskuse, mis võimaldab avalikult esineda;
- 6) kinnistab ja parandab oma õigekirja ja kirjakeeleoskust;
- 7) teab käandsõna liike, käänete funktsioone moodustab ja kasutab nimi-, omadus-, arvja asesõnu erinevates käänetes ainsuses ja mitmuses;
- 8) moodustab ja kasutab arvsõna erinevaid vorme;
- 9) moodustab ja kasutab asesõnade erinevaid vorme;
- 10) oskab kasutada muutumatuid sõnu lausetes.

Õppesisu

Käandsõnad. Nimisõnad. Omadussõnad. Arvsõnad. Asesõnad. Käänete moodustamine ja funktsioonid (kõik käänded); käänetevahelised seosed; tüvede variatiivsus (astmevaheldus jm); isikulise asesõna käänamine koos nimisõnaga; ühildumise keerukamad juhud; hulgafraasid; enesekohased, vastastikused ja umbmäärased asesõnad; pärisnimede käänamine; võõrsõnade käänamine; liitarvsõnade käänamine; rooma numbrid. Käandsõna süsteemne ja süvendatud käsitlemine, lähtudes vormide kasutusvõimalustest põhimõistete ja suhtlusfunktsioonide väljendamiseks. Muutumatud sõnad. Kaassõnad. Omastavat ja osastavat käänat nõudvad sagedasemad kaassõnad. Täendusühendid; kaassõnafraasid erinevate käänetega. Määrsõnad. Sagedased koha-, aja- ja viisimäärsõnad. Viisi-, hulga- ja mõõdumäärsõnad. Rõhumäärsõnad, abimäärsõnad. Sidesõnad. Muutumatute sõnade süvendatud käsitus väljenduse eesmärgipärase varieerimise huvides.

10.11. Valikkursus “Praktiline eesti keel II“

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Õpilane:

- 1) oskab keelt tasemel, mis võimaldab Eesti ühiskonnas ja eestikeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- 2) on võimeline jätkama õpinguid eesti keeles ning kasutama eesti keelt töökeskkonnas ja ametkondlikus suhtluses;
- 3) analüüsib oma teadmisi ja oskusi ning tugevusi ja nõrkusi;
- 4) täiendab oma praktilise eesti keele grammatika oskusi.

Valikõppeaine lühikirjeldus.

Praktilise eesti keele grammatika tundides on keskendatud õpilase grammatiliselt õigele kirjaliku ja suulise suhtluse, arutlus- ja väljendusoskuse arendamisele; eri liiki tekstide mõistmise süvendamisele, eri liiki tekstide koostamise, selleks vajaliku teabe hankimise ja kasutamise praktiliste oskuste kujunemisele.

Hindamise alused.

Õpitulemuste hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut, innustada õpilast sihikindlalt õppima, suunata tema enesehinnangu kujunemist, tekitada huvi eesti keele õppimise. Õpitulemusi hinnates lähtutakse riikliku õppekava üldosast ja Loksa Gümnaasiumi õppekava üldosast. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja hinnetega “Arvestus (A)” ja “Mittearvestus (MA)”. Kursuse hinne kujuneb kodutööde ning klassis tehtud tööde põhjal. Suur osa kursuse sisust on planeeritud individuaalseks tööks. Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemused

Kursuse lõpuks õpilane:

- 1) mõistab konkreetsel või abstraktsel teemal keerukate tekstide ning mõttevahetuse tuuma;
- 2) suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejaga spontaanselt ja ladusalt;
- 3) loob erinevatel teemadel sidusa ja loogilise teksti;
- 4) kasutab eestikeelseid teabeallikaid (nt sõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks erinevates valdkondades;
- 5) omandab keeleoskuse, mis võimaldab avalikult esineda;
- 6) kinnistab ja parandab oma õigekirja ja kirjakeeleoskust;
- 7) moodustab ja kasutab tegusõna erinevaid vorme;
- 8) teab lauseehituse põhireegleid;
- 9) tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides.

Õppesisu

Tegusõnad. Käskiv kõneviis, keeld; tingiv kõneviis; kaudne kõneviis. Ma- ja da-tegevusnime kasutamine; sagedased ühendverbid (kontekstis). Tegusõna põhi- ja peavormid; põhivormide astmehalduslikud suhted; mineviku aegade kasutamine; umbisikuline tegumood (olevik, minevik); ma-infinitiivi käändelised vormid; des-vorm; kesksõnad; ühend- ja väljendteigusõnad; sagedasemate tegusõnade rektsioon (eesti ja vene keele erinevused).

Tegusõna süsteemne ja süvendatud käsitlus; vormistiku kasutusvõimaluste laiendamine põhimõistete ja suhtlusfunktsioonide väljendamiseks. Sõnamoodustus. Tähtsamad tuletusliited ja nende tähendus (nt -ja, -mine, -lik, -us, -ne, -ta-). Tuletusliited ja nende kasutamine (enam kasutatavad nimi-, omadus-, tegu- ja määrsõnaliited). Sõnavara rikastamise allikad ja teed; sihiliste ja sihitute tegusõnade tuletusvahekord. Lauseõpetus. Täis- ja osasihitis; kaudkõne; lauselühend; muud elemendid lauses; alistussuhted lauses (ühildumine ja rektsioon); sõnajärg erinevates lausetüüpides. Lauseehituse mitmekesiste võimaluste rakendamine eesmärgikohaste tekstide koostamiseks; lauseliikmete vormi ja tähenduse variatiivsus (nt aspekti väljendamiseks, võimalikkuse ja kohustatuse väljendamiseks jne); teksti liigid ja stiililised iseärasused; teksti ülesehitus, sidumine ja sõnajärg.

10.12. Valikkursus “Ettevalmistus eesti keel teise keelena eksamiks“

Valikkursust “Ettevalmistus riigieksamiks” õpitakse 12. klassis. Valikkursuse ainekava on lõimitud eesti keele teise keelena 12. klassi VII, VIII, IX kursuste ainekavaga. Kursuse number ja nimetus: ettevalmistus B2/C1 riigieksamiks

Õpitulemused:

- 1) oskab kirjutada teateid, ametlikke ja mitteametlikke kirju.
- 2) Oskab loetu ja kuuldu põhjal märkmeid teha, olulist kokku võtta.
- 3) Oskab täita ankeete ja vastata küsimustikele, kirjutada elulookirjeldust (CV).
- 4) Oskab kirjutada kirjeldavaid, analüüsivaid ja arutlevaid kirjandeid, referaate ja lühiartikleid ajalehele.
- 5) Tunneb õigekirja ja lausemärgistusi, vajadusel oskab neid kontrollida teatmeteoste abil.

Õppesisu.

Kirjutamine.

- 1) (pool)ametlik kiri (120 sõna, $\pm 10\%$) - kirjaliku teksti loomise oskus;
- 2) Kirjeldav, analüüsiv või arutleva kirjand etteantud teemal või väite põhjal; arvamused (160 sõna, $\pm 10\%$) kirjaliku teksti loomise oskus (arvamuse väljendamine, arutlemine, pool- ja vastuargumentide esitamine); Suudab lugeda funktsionaalstiililt erinevaid tekste, nende hulgas mitmesuguseid kasutusjuhiseid. Suudab määratleda teksti peaideed ja autori eesmärgid. Oskab leida tekstist vajalikku või huvipakkuvat infot. Oskab teksti mõistmiseks kasutada pealkirju, illustratsioone, jooniseid, skeeme, erinevaid kirjapilte.

Lugemine:

- 1) valikvastustega ülesanne (küsimusele vastuse valimine kolme variandi hulgast);
- 2) A-variant: kolme variandi hulgast sobiva väite valimine, B-variant: küsimusele kolme variandi hulgast vastuse valimine - teksti põhisisu ja tähtsamate üksikasjade mõistmine, otseselt või kaudselt väljendatud suhtumise või arvamuse mõistmine;
- 3) vastustepangaga lünkülesanne (fraasi sobitamine lünka, ilukirjanduslik tekst) - tekstist üldine arusaamine, ülesehituse ja tekstisiseste seoste mõistmine;
- 4) vastustepangaga lünkülesanne (teksti sobitamine lünka, pikem tekst) - tekstist üldine arusaamine, ülesehituse ja tekstisiseste seoste mõistmine; Valikvastustega ülesanne (küsimusele vastuse valimine kolme variandi hulgast).

Kuulamine.

1) mõistab erinevate kõnelejate olmeteksti ja telefoni teel edastatud teateid eeldusel, et need on lähedased standardkeelele; Tekstist peamise mõtte, peamise detaili, kõneleja arvamuse või suhtumise äratundmine või järeldamine. Valikvastustega ülesanne (vastuse valimine kahe variandi hulgast) - teksti peamisest mõttest arusaamine, info leidmine, kõnelejate määratlemine, kõneleja seisukoha selgitamine, teksti detailne mõistmine, järelduste tegemine, kaudselt esitatud infost arusaamine. Valikvastustega ülesanne (küsimusele vastuse valimine kolme variandi hulgast).

A-variant: poolikule lausele kolme variandi hulgast sobiva lõpu valimine, B-variant: küsimusele kolme variandi hulgast vastuse valimine - tekstist üldine arusaamine, peamisest mõttest arusaamine, kaudselt esitatud mõttest arusaamine, järelduste tegemine, kõneleja seisukohtade mõistmine, olulise info mõistmine. Lühivastustega lünkülesanne (lausete täiendamine puuduva infoga) - tekstist üldine arusaamine, info leidmine, peamisest mõttest arusaamine, olulise info mõistmine.

2) suudab jälgida raadio- ja TV-uudiseid ja -teateid, et saada vajalikku infot;

3) oskab eristada selgelt väljendatud tooni ja suhtumist, panna tähele rõhuasetusi ja mõttefraase;

4) oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil temale tuntud elementide kaudu;

5) teab oma emakeeles enam kasutatavate rahvusvaheliste sõnade tähendusi ning oskab neid teadmisi kasutada võõrkeelset teksti kuulates;

6) suudab eristada kuuldu detaile ja järjestada sündmusi;

7) suudab jälgida lühiloengut (5–10 min) ning eristada sellest olulist infot;

8) oskab üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustussmalle; kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki on märgata emakeele mõju;

9) tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist;

10) valdab grammatikat küllaltki hästi;

11) ei tee väärnimõistmist põhjustavaid vigu;

12) aeg-ajalt ettetulevaid vääratusi, juhuslikke vigu ning lauseehituse lapsusi suudab enamasti ise parandada.

Rääkimine:

1) asutab vastavale võõrkeelele omast intonatsiooni, rütmi ja rõhku;

2) oskab vestelda põhitemaatika ulatuses ning esitada ja põhjendada oma vaateid ja seisukohti;

3) tunneb suhtlusetiketti ja oskab seda kasutada;

4) oskab suhelda võõrkeeles nii vahetult kui ka telefoni teel;

5) oskab vahetada infot, esitada küsimusi ja väljendada oma mõtteid ühiskondlike probleemide ja sündmuste kohta;

6) oskab vestluses vajadusel kasutada kompensatsioonistrateegiaid.

Keele struktuur.

Valikvastustega ülesanne (nelja variandi hulgast õige valimine) - sõnavara ulatus, sõnakasutuse täpsus. Lühivastustega lünkülesanne (õige sõnavormi moodustamine) - grammatiliste vormide moodustamine ja kasutamine, sõnavara tundmine, õigekiri. Monoloog etteantud teemal.

Arutelu etteantud teemal ning argumenteerimine ja otsustamine. Üldine rääkimisoskus ja üldine suuline suhtlus: suuline esinemine, vestlus, seisukohtade põhjendamine ja selgitamine, kirjeldamine, kommenteerimine, arvamuse esitamine, ettepanekute tegemine, võrdlemine, vooruvahetus.

11. Valdkonna kursused (Vene keel emakeelena)

11.1. Kursus “Keel, ühiskond ja kultuur”

Õppesisus rõhutatakse keele rolli tänapäeva ühiskonnas, teadvustatakse keele ja kultuuri seoseid, aga ka vene keele eripära võrreldes teiste keeltega. Kursus annab võimaluse mõista keele arengut ajas ning selle staatust ja seisundit tänapäeval. Tähelepanu pööratakse keele varieerumisele ja erinevatele keelekihtidele sotsiaalsetes praktikates. Kursus arendab õpilase kriitilist ja loomingulist mõtlemist, keeletunnetust ja -teadlikkust.

Lõimingunäited teema käsitlemise seostamiseks üldpädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega.

Возможна интеграция со следующими предметами:

Биология. Мозг человека, особенности мышления. Процесс мышления. Взаимосвязь развития человека и языка. Физиологические особенности мышления женщины и мужчины.

Литература. Пьеса Б. Шоу "Пигмалион" - свидетельство того, что через изменение речи и культуру можно изменить человека.

Иностранные языки. Почему в языках возникают заимствования слов, как это влияет на основной язык. Английский, немецкий и эстонский языки, их языковые группы и семьи.

Искусство, история. Создание письменностей разных народов. Каллиграфическое письмо. Шрифты для создания разных документов.

Эстонский язык. Особенности русского языка в Эстонии, отмечены в т.ч. в <https://sonaveeb.ee/>

Сквозные темы:

Культурный идентитет.

Ценности и нравственность.

Окружающая среда и устойчивое развитие.

Информационная среда.

Технологии и инновации.

Обучение в течение всей жизни и планирование карьеры.

Гражданская инициатива и предприимчивость.

Здоровье и безопасность.

Metoodilised soovitused, sh soovitused õppekeskkonna kujundamiseks ja õppe diferentseerimiseks

Темы для изучения

Язык и общество, язык и личность. Родной язык и идентитет. Государственный язык. Иностраннный язык. Связь языка и мышления. Области использования языка и языки социальных групп. Возрастные и гендерные различия в использовании языка. Вербальные и невербальные средства общения.

Функции языка. Язык как средство выражения духовных и культурных ценностей.

Язык - знаковая система.

Языки мира. Языковые семьи и группы. Национальный язык. Живой и мертвый язык. Естественные и искусственные языки. Искусственный интеллект. Европейский Союз и рабочие языки ООН.

Возникновение и развитие языков. Возникновение письменности. Алфавит. Славянское письмо. Кирилл и Мефодий - создатели славянской письменности.

Язык и речь. Устная и письменная речь. Язык словарей, энциклопедий, публицистических и деловых текстов.

Взаимосвязь языка и культуры. Русский язык в Эстонии. Изменения в современном русском языке.

Формы и методы работы

Работа в группах: мозговой штурм о том, что обозначают понятия "язык, общество, культура", "личность", как они связаны между собой. Представление результатов работы группы классу. Важно! При раскрытии задания необходимо привести примеры, подтверждающие взаимосвязь понятий. Беседа о взаимосвязи языка, общества и культуры. Анализ ситуации: хватило ли вам личного словарного запаса для раскрытия темы?

Понятия: Языковое общение в эволюции человека. Беседа о связи языка и мышления. Практическая работа. Знакомство с работами психологов. Функциональное чтение текстов, составление опорного конспекта на основе прочитанного. Сообщение выводов в классе. Работа с текстами.

Выступление учеников с сообщениями о языках разных социальных, возрастных и культурных групп. Язык субкультур. Работа с диаграммами по возрастным и гендерным различиям в языке. Обучение толкованию статистических данных.

Творческая работа с диалектными словами.

Знакомство с понятиями: вербальный и невербальный язык, жестикауляция, мимика, искусственные знаковые системы. Семиотика. Творческая работа. Просмотр короткометражного фильма В.Дэфо «Человек-улыбка». Творческая интерпретация увиденного на основе знаний, полученных на уроках о невербальных средствах общения. Подготовленные учениками выступления об особенностях невербальных средств

общения у разных народов. Беседа о том, для чего необходимо изучать культурные традиции страны, в которую собираетесь ехать.

Составление опорного конспекта по классификации функций языка. Подтверждение этих классификаций текстами.

Введение понятий естественных и искусственных знаков. Путем практической работы выявление того, что язык - универсальное средство общения. Определение языка в системе знаков.

Повторение языковых уровней текста. Введение понятий: мировые языки, праязык, живые и мертвые языки. Знакомство с индоевропейской языковой семьей, классификацией мировых языков. Изучение языкового древа. Национальный язык.

Выступления учеников с презентациями языковых групп. Ученики рассказывают о составе языковой группы, демонстрируют образцы письменной и устной речи. Беседа о национальном своеобразии языка и культуры.

Связь лексики с культурой народа. Фольклор. Пословицы. Поговорки. Сфера применения, многозначность и глубина высказывания. Сообщения учеников об искусственных языках: эсперанто, волапук, идо, интерглоса и др. Практическая работа: попытка в группе создать свой искусственный язык, представить его одноклассникам. Вывод о том, почему искусственные языки никогда не вытеснят естественные языки.

Разговор о том, каковы рабочие языки Евросоюза и ООН, чем объясняется такой выбор.

Введение понятий: рисуночное, иероглифическое, фонетическое письмо. Разновидности фонографического письма. Буквенное письмо, греческое, латинское письмо, кириллица, глаголица.

Практическая работа: запись небольшого текста каллиграфическим почерком. Работа над оформлением текста.

Выступление учеников на темы: "Славянская письменность. Кирилл и Мефодий как создатели славянской азбуки."

Работа со словарями и энциклопедиями: особенности построения словарной статьи.

Практическая групповая работа: составление словаря современной молодежной лексики. Состояние русского языка на данный момент. Проблемы, которые испытывает язык. Работа со статьями Михаила Кронгауза "Русский язык на грани нервного срыва". Несколько вариантов работ: группы работают с разными статьями, а потом представляют свои выводы классу. В конце ученики делают обзор того, о чем прочитали.

Kontroll ja hindamine.

Критерии оценивания письменных и устных ответов.

Учителем оценивается:

1) выполнение самостоятельных и групповых заданий;

- 2) умение составлять планы ответа на вопросы по изучаемым темам;
- 3) способность учащегося создавать связные тексты устных и/или письменных ответов;
- 4) степень активности учащегося во время учебного занятия, его готовность сотрудничать с остальными участниками процесса (учителем, одноклассниками);
- 5) умение отвечать на вопросы сверстников и самому задавать вопросы;
- 6) грамотность речи в ходе устных ответов. Формирующее оценивание.

Итогом урока может стать лист самооценки с указанием своих сильных и слабых сторон, т.е. рефлексия со стороны ученика.

На некоторых этапах возможна взаимная оценка учениками друг друга с аргументированным пояснением того, что было хорошо в ответе/ работе одноклассника, а что не удалось в полной мере или частично.

Обратная связь

Может предоставляться учеником или группой учеников систематически, то есть по окончании каждого урока или серии/цикла уроков по теме в форме отзыва на происходящее с указанием пожеланий что-то изменить или улучшить, т.е. положительная обратная связь.

Обратная связь может существовать в форме небольшого по объёму письменного и/или устного ответа, в котором могут быть как положительные, так и отрицательные оценки происходящего, т.н. отрицательная обратная связь, которая в итоге способствует прогрессу в обучении.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) väärtustab vene keelt, tunneb selle eripära, teab vene kirjakeele kujunemislugu;
- 2) analüüsib keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas ning suhtluses;
- 3) märkab ja analüüsib vene keele muutuste olemust ja arendamise peamisi suundi;
- 4) jälgib suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 5) teadvustab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 6) kasutab eesmärgistatult eri keeleallikaid ja teabekeskkondi.

Õppesisu.

Keel ja ühiskond, keel ja isiksus. Emakeel ja identiteet. Riigikeel. Võõrkeel. Keele ja mõtlemise seos. Keelekasutuse valdkonnad ning sotsiaalsete rühmade erikeeled. Keelekasutuse ealised ja soolised erinevused.

Verbaalsed ja mitteverbaalsed suhtlusvahendid.

Keele funktsioonid. Keel kui vaimsete väärtuste väljendaja ning kultuuri kandja. Keel kui märgisüsteem.

Maaailma keeled. Keelkonnad ja keelerühmad. Rahvuskeel. Elav ja surnud keel. Loomulikud ja tehiskeeled. Euroopa Liidu ja ÜRO töökeeled. Keelte teke ja kujunemine. Kirja tekkimine. Tähestik. Slaavi kiri. Kirill ja Mefodi kui slaavi tähestiku loojad.

Keel ja kõne. Suuline ja kirjalik kõne. Sõnaraamatute, entsüklopeediate, meedia- ja tarbetekstide keel.

Keelte ja kultuuride vastastikused mõjud. Vene keel Eestis. Muutused tänapäeva vene keeles.

11.2. Kursus „Meedia ja mõjutamine“

Kursusel keskendutakse infoühiskonnast arusaamisele, arendatakse eri liiki tekstide mõistmise, fakti ja arvamuse eristamise oskust. Tähtis on osata hankida eri allikatest teavet, analüüsida verbaalset teksti nii visuaalses kui ka audiovisuaalses keskkonnas ja tunda ära meedia mõjutamisvõtted. Samas arendatakse ka oskust kujundada ja väljendada oma arvamusi ja hoiakuid.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb tänapäevast teabekeskkonda ja selle arengut kujundavaid protsesse, selgitab kommunikatsiooni olemust ja toimumise tingimusi;
- 2) leiab meediatekstist argumentid ja põhilised mõjutamisvõtted, selgitab teksti autori eesmärke ning motive;
- 3) eristab fakti arvamusest ja usaldusväärset infot küsitavast, kontrollib infoühiku sisu tõesust, sealhulgas tõlgitud info tähendusvälja muutumist;
- 4) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 5) tunneb meediakanaleid, analüüsib nende erijooni, iseloomustab erinevaid meediažanre;
- 6) analüüsib vahetu ja vahendatud kommunikatsiooni erinevusi ja osalejate taotlusi;
- 7) hindab kriitiliselt meediamanipulatsioone, tunneb ära propaganda, libauudised ja müüdi loome;
- 8) väljendab oma seisukohta loetu, kuuldu ja nähtu kohta ning valib selleks sobivad keelevahendid;
- 9) analüüsib kriitiliselt oma meediakäitumist, sh sotsiaalmeedias, ja kohandab seda vastavalt olukorrale;
- 10) leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti, eristab privaatset ja avalikku informatsiooni.

Õppesisu.

Kommunikatsioon, kommunikatsioonimudel, kommunikatsiooni toimumise tingimused. Infoühiskond, selle iseloomulikud jooned.

Meediaetika. Meedia kui diskursuse kujundaja. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu eripära.

Verbaalse teksti taju heli ja pildi kontekstis.

Meediatekstide usaldusväärsus. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine.

Tunde- ja faktipõhised argumendid. Keeleline manipulatsioon. Autoripositsioon, infoallikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine.

Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis. Reklaam (kommertsreklaam, poliitreklaam, sotsiaalklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus, tähelepanu äratamise võtted.

Reklaami varjatud sõnum. Reklaam ja seadused.

Olulisemad meediažanrid: uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus, arvustus. Kvaliteet- ja meelelahutusajakirjanduse erinevused.

Lühiülevaade meedia ajaloost.

Meediakanalid: raadio, televisioon, uudiste portaalid, sotsiaalsõrgustikud. Muutused uue meedia ajastul, sotsiaalmeedia. Meediatekstide kriitiline ja teadlik lugemine.

Metoodilised soovitusel, sh soovitusel õppekeskkonna kujundamiseks ja õppe diferentseerimiseks

1 blok tem: Õhtene, model õhtene, usloveia kottunikaie. Inõormaeione õhtese, ego kharakternye tserth. Krtakiy õbzor istorii vozniknovenia SMII. Sovremenная inõormaeionная sreda. SMII kak faktor, formiruioyushiy diskurs. Mediakanaly: radio, televidenie, novostnye portaly, sotsialnyie seti. Izmeneniya v epokhu novykh media, sotsialnykh setey. Razlichiya mezhdu kachestvennoy i razvlekatelnoy zhurnalistikoy. Vazhneyshie zhany media: novosti, reportazh, intervyu, mneniye, õbzor. Mediaetika.

Formy i metody raboty:

Vvedeniye ponyatiya "diskursa". Sosredotochitsya na istorii russkikh SMII v Estonii.

Dat õchenikam zadaniye: nayti istoriyu russkikh SMII v Estonii. Proekt: rabota s oõifrovannymi istoõnikami. Russkiy muzey - katalog vystavki o russkikh SMII v Estonii.

2 blok tem: Osobennoyi vospriyatiya mediatekstv raznykh tipov. Dostovernost mediatekstv. Spособы proverki faktov. Verbalnoye i vizualnoye vliyeniye SMII na cheloveka. Slovesnaya manipulyatsiya. Argumenty, osnovannyye na chuvstvakh i na faktakh. Avtorskaya pozitsiya, inõormaeionnyie istoõniki i ikh dostovernost. Razlicheniye fakta i mneniya. Konstruirovaniye sotsialnykh stereotipov i mifov v mediatekstvakh. Propaganda. Feik. Mif. Kriticheskoye i osoznannoye chteniye mediatekstv.

Formy i metody raboty:

Dlya podgotovki k urokam rekomenduyetsya ispolzovat õchebnyie materialy, razrabotannyye Estonskim Obshchestvom debatov.

3 blok tem: Verbalnoye i vizualnoye vozdeystviye reklamy na potrebitelya. Raznica v vospriyatiyi slovesnogo teksta i teksta, soprovozhdayushchegosya zvukom i izobrazheniem. Reklama (kommercheskaya, politicheskaya, sotsialnaya). Tselovyye gruppy i kanaly reklamy.

Reklama kak instrument sozdaniya imidzha.

Языковое творчество и креативность в рекламе, приемы привлечения внимания. Скрытое послание рекламы.

Реклама и законы.

Формы и методы работы:

Знакомство со следующими материалами:

Закон о языке, требующем, чтобы реклама на иностранном языке была бы написана меньшим шрифтом.

Закон об авторском праве.

Изучение вопроса языковой политкорректности.

Социальная реклама и вопросы морали.

Изучение вопроса о переводе рекламных текстов. Язык рекламы.

Групповая работа:

Анализ рекламных текстов/роликов разной направленности: коммерческой, политической, социальной. Ученики сами находят разные виды рекламы, исходя из задания, данного учителем. Анализируют и представляют данные тексты, делая выводы о том, каким образом эти виды рекламы воздействуют на человека, какие языковые и визуальные средства используются. Оценка другими группами, насколько хорошо передано скрытое послание рекламы, могут ли потребители последовать за призывами, в ней заключенными.

Творческие задания:

Создать свой рекламный материал разного типа (реклама школы; социальную рекламу по проблеме, которая волнует современную молодежь; коммерческую рекламу какого-либо продукта).

Создание рекламного материала, помогающего создать имидж города, школы, класса, себя.

Lõimingunäited teema käsitlemise seostamiseks üldpädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega

Интеграция с эстонским языком: ученикам предлагается познакомиться с источниками по истории СМИ на эстонском языке, сделать перевод и выступить с устным сообщением на уроке по найденным материалам.

Интеграция с уроками эстонского и английского языка по работе с публицистическими текстами на разных языках. Сравнение информации, которые предоставляют СМИ на разных языках.

Сравнение социальной рекламы на русском и эстонском языке. Особенности перевода, которые могут изменить суть сообщения.

Интеграция с обществоведением. Дискуссии/ дебаты на темы:

- 1) Влияние СМИ на общество.
- 2) СМИ как четвертая власть в государстве.
- 3) Стереотипы в обществе: СМИ их создают или разрушают.

Сквозные темы:

- окружающая среда и устойчивое развитие,
- культурное самосознание,
- ценности и нравственность,
- информационная среда,
- технологии и инновации,
- безопасность,
- обучение в течение всей жизни.

Развитие общих навыков:

- 1) способность - организовать обучающую среду индивидуально и в группе и получать из данной среды необходимую информацию для обучения;
- 2) связывать приобретаемые знания с предыдущим учебным опытом; - анализировать собственные знания и умения;
- 3) читать и понимать информационные тексты и инструкции;
- 4) писать тексты разного типа, используя корректно ссылки;
- 5) участвовать в создании и использовании дигитального контента;
- 6) ценить грамотность и выразительность языка.

Kontroll ja hindamine.

Тестовые задания.

Оценка устной процессной работы на уроке.

Оценивание навыков работать с текстом, формулировки устных и письменных ответов, работы в группе.

Критерии создания собственного текста на заданных условиях.

Критерии оценивания работы с аудио- и видеотекстами.

Критерии оценивания устного выступления, презентации.

Критерии оценивания работы в группе, проекта.

11.3. Kursus „Tekst ja stiil“

Kursuse kaudu saavad õpilased teoreetilisi teadmisi teksti struktuurist ning mitmesugustes suhtlusoludes kasutatavate eri tüüpi tekstide loomisest, mõistmisest ja hindamisest. Kursuses vaadeldakse süvendatult teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide keele- ja stiilierinevusi, vaadeldakse sõnavara stiilikihistusi ja tähendusnüansse ning kirjutamise komponente ja nõudeid eri tekstiliikide keelele. Õpitulemustes taotletakse, et õpilane kasutab alustekste, tõlgendab neid, analüüsib keeleliselt ja stilistiliselt, refereerib, tsiteerib ja viitab. Õppesisus tegeldakse mitmesuguste keelekasutusvaldkondadega, analüüsitakse eri liiki tekstide sisu, eesmärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili. Õpilane koostab ise eri liiki

tekste (sh tarbe-, meedia- ja teadustekste), kasutab sobivaid väljendusvahendeid ning teeb mõttekaid keele- ja stiilivalikuid.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb erinevaid keelekasutuse valdkondi ning eesmärgi;
- 2) arvestab suhtlemisel partneriga, argumenteerib oma seisukohti, esitab näiteid;
- 3) väljendab oma mõtteid ja tundeid, arvestab suhtlussituatsiooni ja -eesmärgi, järgib stiili- ja etiketinorme;
- 4) arvestab ja analüüsib tekstide stiiliomadusi, eristab stiililt erinevaid tekste nende keeletunnuste alusel;
- 5) tunneb tekstis ära keelelise mõjutamise viise ja vahendeid, hindab teabetekstidest leitud teavet kriitiliselt, kasutab seda sihipäraselt;
- 6) analüüsib teksti eesmärgi, sisu, kasutuskonteksti, ülesehitust, grammatikat, sõnavara ja stiili;
- 7) korrigeerib ja redigeerib oma teksti, kasutab otstarbekalt keeleallikaid ja teabekeskondi, teeb teadlikke keelevalikuid;
- 8) loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib ja tsiteerib ning kasutab viitamissüsteeme, väldib plagiaati;
- 9) rakendab omandatud sõnavara kõnes ja kirjalikus tekstiloomes.

Õppesisu.

Stiil ja stilistika. Keele erinevad kasutusvaldkonnad: argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel.

Stiilivärving ja -viga. Keele eri kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead.

Teksti kommunikatiivne funktsioon. Suhtlussituatsioon. Keeleline mõjutamine. Suhtlemine internetis.

Individuaalne stiil.

Funktsionaalstiilid. Tekstide kasutusvaldkonnad.

Tarbetekstid, nende keelelised erijooned.

Teadustekstid, nende keelelised erijooned.

Publitsistikatekstid, nende keelelised erijooned.

Kõnekeel ja selle keelelised erijooned.

Ilukirjandustekstid ja nende väljendusvahendid.

Tekstide võrdlev ja kriitiline analüüs: eesmärgid, kasutuskontekst, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil.

Keelevalikud veebisuhtluses.

Teksti vormilised ja keelelised tunnused. Teksti sidusus. Leksikaalsed ja grammatilised sidususvahendid. Teksti sisu terviklikkus.

Uurimistöö. Uurimiseesmärgi sõnastamine, uurimismaterjali kirjeldamine ja usaldusväärsus. Uurimuse struktuur. Allikate refereerimine ja tsiteerimine. Lause- ja lõiguviited, viitekirje. Võrdlemine, analüüsimine, üldistamine ja järeldamine uurimistöös.

Mitteverbaalsed teabeedastusevahendid kirjalikus tekstis: illustratsioonid, graafikud, skeemid, fotod, emotikonid jt.

Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus.

Metoodilised soovitusel, sh soovitusel õppekeskkonna kujundamiseks ja õppe diferentseerimiseks.

Темы для изучения

Стиль и стилистика. Различные сферы применения языка: бытовое общение, художественная литература, научный и деловой текст.

Стилистическая окраска, стилистическая ошибка. Типичные стилистические ошибки в различных сферах применения языка.

Коммуникативная функция текста. Ситуация общения. Речевое манипулирование. Общение в интернете.

Индивидуальный стиль.

Функциональные стили. Сферы употребления текстов.

Деловые тексты, их языковые особенности.

Публицистические тексты, их языковые особенности.

Разговорная речь и ее лингвистические особенности.

Тексты художественной литературы и их средства выразительности.

Сравнительный и критический анализ текстов: цели, контекст применения, грамматические особенности, словарь, стиль.

Выбор языковых средств в сетевом общении.

Формальные и языковые признаки текста. Связность текста. Лексические и грамматические средства связности. Цельность содержания текста.

Исследовательская работа. Формулирование целей и гипотезы исследования, описание исследовательского материала, достоверность. Структура исследования. Реферирование и цитирование источников. Ссылки и сноски. Сравнение, анализ, обобщение и заключение при написании исследовательской работы.

Невербальные средства представления данных в письменном тексте: иллюстрации, графики, схемы, фотографии, эмодзи и др.

Возможности обогащения словарного запаса.

Выразительные возможности языка и языковая креативность.

Формы и методы работы

Основное внимание уделяется самому понятию текст, в связи с чем вводится понятие темы, основной мысли текста. Следует остановиться на важных признаках текста: смысловой целостности, связности, последовательности, завершенности и членности. Все перечисленные понятия лучше рассматривать на примере конкретного текста.

Коммуникативная функция текста представляется в тесной связи с целью общения: например, установление контакта, передача информации, самовыражение, побуждение.

Отдельного внимания требует разговор о связности текста, которая может осуществляться вертикально и линейно, контактно и дистантно; необходимо рассмотреть лексические, морфологические и синтаксические средства связи.

Языковое оформление текста зависит от жанра текста, функционального стиля, функционально-смыслового типа речи. В этой связи хорошо вводить понятие стилистической нормы, стилистической ошибки, рассмотреть конкретные примеры нормативного словоупотребления для различных типов текстов.

Отдельно рассматривается общение в интернете, особенности языка и включение в коммуникацию невербальных знаков.

Обсуждение вопросов этики речевого поведения, комментирования в социальных сетях и на новостных порталах.

В процессе работы над исследованием рассмотреть проблему плагиата. Обсудить способы цитирования, указания на источник полученной информации, реферирования.

Виды заданий:

- Чтение и анализ текстов с точки зрения целостности, связности, последовательности, завершенности и структуры; определение стиля и жанра.
- Определение речевых и стилистических особенностей текста, в том числе недочетов речи, которые используются как возможность создать речевой портрет героя. Таким образом развивается умение анализировать, критически рассматривать языковую сторону текста.
- Редактирование текстов, содержащих речевые и стилистические ошибки (парная работа).
- Чтение текстов, требующих критического осмысления излагаемой в них информации, определение манипулятивных практик (беседа в классе с учителем).
- Написание небольших исследовательских работ по материалу, собранному в курсах "Язык, общество и культура" и "Средства массовой информации и их влияния" (лучше осуществлять в форме групповой работы/ проектной деятельности).
- Написание небольших по объему письменных работ: эссе, реферат, аннотация, рецензия.

Методы обучения:

Метод критического мышления (наблюдения за тем, как строятся учебники по разным предметам в целом, как передается информация внутри параграфов, по какому принципу распределяется материал, какую информацию дает содержание). На основе наблюдений делаются самостоятельные выводы учеников о видах связи в тексте, переходах от одного вида информации к другому. (Для достижения максимальной эффективности работы учеников на стадии синтеза учитель дает опорный наглядный материал, где дается перечень видов связи.)

Лекционный метод, беседа, сообщения учеников. Знакомство с теоретическими понятиями формально-языковых признаков текста может проходить в виде лекций учителя, подготовленных сообщений учеников (индивидуальное или парное задание), самостоятельной работы со статьями учебника или материалами Интернета.

Для практических, самостоятельных и проверочных работ рекомендуются задания следующих типов:

- анализ текстов разных стилей и жанров, типов речи;
- монтаж текста (соединить в правильной последовательности фрагменты одного текста, исходя из типов связи: цепной и параллельной);
- правка творческих работ учеников основной школы (в случае, если учитель работает и в основной школе),
- редакция реферативной части исследовательской работы одноклассников;
- творческие работы по созданию текстов разных типов;
- лексико-орфографический диктант;
- изложение.

Последовательную связь отдельных предложений и частей текста, вертикальную связь всех частей текста можно рассмотреть на примере построения произведения, которое изучается в этот момент на уроках литературы.

Анализ видов связи в сплошных и несплошных текстах осуществляется также на примерах статей электронной энциклопедии (связь посредством гиперссылок); рекламного текста, текста заявления, паспорта, билетов на автобус, самолет или поезд (стандартность содержания, структуры и языковых средств вертикальной связи). На примере этих текстов также рассматривается роль неязыковых средств в передаче и получении информации: иллюстраций, графиков, схем, фотографии и др.

Наблюдение за грамматическими средствами связи: употребление местоимений, предлогов, союзов, вида, времени, наклонения, лица глаголов, синтаксической структуры предложений и др. Наблюдение и выводы: можно ли легко понять текст, если в нем нарушены грамматические средства связи?

Практическая работа на рабочем листе с текстом, где пропущены окончания имени существительного, прилагательного, глаголов, причастий, дается выбор местоимения,

пропущены знаки препинания. Задача: вставить пропущенные окончания и знаки, объяснить свой выбор.

Lõimingunäited teema käsitlemise seostamiseks üldpädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega.

Интеграция с другими предметами.

Литература. Наблюдения за авторским стилем изучаемого в данный момент произведения. Подбор отрывков, в которых отражается стиль, о котором идет речь на уроке русского языка (если это возможно).

Биология, физика, химия. Работа с текстами, написанными в научном и научно-популярном стиле.

Математика. Функциональное чтение несплошных текстов.

История и обществоведение. Работа с научно-популярными и публицистическими текстами.

Иностранные языки. Сравнение текстов, написанных на русском и иностранных языках. Выводы о том, что стилистические черты сохраняются в текстах, независимо от языка, на котором они созданы.

Сквозные темы:

Культурный идентитет.

Ценности и нравственность.

Окружающая среда и устойчивое развитие.

Информационная среда.

Технологии и инновации.

Обучение в течение всей жизни и планирование карьеры.

Гражданская инициатива и предприимчивость.

Здоровье и безопасность.

Формирование компетенций:

- 1) Культурной и ценностной компетенции
- 2) социальной компетенции
- 3) компетенции самоопределения
- 4) познавательной компетенции
- 5) коммуникативной компетенции
- 6) цифровой компетенции.

Kontroll ja hindamine.

Критерии оценивания работы с аудио- и видеотекстами.

Критерии оценивания устного выступления, презентации.

Критерии оценивания работы в группе, проекта.

Критерии оценивания сочинения.

Критерии оценивания создания собственного текста на заданных условиях.

Учителем оценивается:

- знание функциональных стилей речи и стилиевых черт;
- умение определять стиль предложенного текста, видеть стилиевые черты в тексте;
- процесс работы на уроке;
- письменные работы по текстам;
- качество речи при устных ответах;
- контрольные работы.

Формирующее оценивание:

- ученики оценивают себя и других по критериям, предложенным учителем. Критерии исходят из общих компетенций, формируемых на уроках;
- ученики оценивают свое умение работать в группе: выдвигать и разрабатывать идеи, выступать с итоговым материалом, разработанным группой;
- учитель раз в курс дает ученику формирующее оценивание, с учетом его личных достижений по предмету.

Обратная связь осуществляется через:

- процессную работу учеников;
- проверочные работы с текстами;
- ответы на вопросы по тексту как в письменной, так и в устной форме;
- творческие работы;
- контрольные работы.

11.4. Kursus „Suulise teksti vastuvõtt ja loomine“

Kursus aitab edukalt sotsialiseeruda erinevates situatsioonides, laiendab õpilase silmaringi, arendab keeleoskust erinevates suhtlusolukordades ja -tingimustes. Kursuse jooksul õpitakse tundma suulise kommunikatsiooni eripära, erinevaid suhtlusviise, tegeldakse suuliste tekstide vastuvõtu, kriitilise hindamise ja mõistmisega. Keskendutakse suuliste tekstide (kõne)

loomisele lähtuvalt suhtluseesmärgist, edendamaks õpilase sotsiaalset pädevust ja suhtlemisoskust.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) teadvustab vene keele rolli suhtlemisel erinevate partneritega;
- 2) koostab eri allikatest pärineva info põhjal suulise kokkuvõtte või teeb ettekande;
- 3) edastab oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid nii isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses;
- 4) kuulab avalikku esinemist, hindab seda kriitiliselt, esitab ettekandjale küsimusi;
- 5) loob suulisi tekste vastavalt suhtluseesmärgile ja -olukorrale;
- 6) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti aruteludes;
- 7) võtab vastu ja loob ise eri stiilis suulisi tekste.

Õppesisu.

Suulise kõne üldjooned: erinevus kirjalikust kõnest, suulise kõne omapära, spontaanne ja semispontaanne kõne, suulise kõne situatsioonid ja tüübid, suulise kõne struktuur ja keelelised vahendid. Kõne põhiomadused: sisukus, loogilisus, kohasus, täpsus, puhtus, õigsus, rikkus, ilmekus. Kõne sisukus, informatiivsus. Sõnakasutuse täpsus. Sünonüümid, paronüümid, mitmetähenduslikud sõnad, homonüümid.

Suuline kõnekeel kirjakeele liigina. Dialoog ja selle põhiomadused: spontaansus, eesmärgid (infovahetus, info saamine, palve, hoiatus jne), repliikide pikkus, struktuuri vastavus eesmärkidele, lühendatud laused, kõnekeelele loomulik foneetika ja intonatsioon. Sünonüümide roll kõnekeeles (täendus, stilistika). Kõnekeele etikett.

Suuline ametlik kõne: põhiomadused, aktuaalsed tüübid ja nende eripära vastavalt teksti eesmärgile. Ametlikus kõnes dialoog ja monoloog. Intonatsiooni ja žestide roll. Ametlikus keeles kasutatavad normid ja konstruktsioonid (sh stambid ja sabloonid). Ametlik vestlus, koosolek.

Suuline teaduskõne: erisused, keelelised vahendid, terminoloogia mõiste, informatiivne žanr. Loengu ülesehitus, konspekterimine. Ettekanne: teema, allikad, ülesehitus, esitus. Kriitikakultuur. Ettekande hindamiskriteeriumid. Laensõnade roll teadustekstis ja üldises kõnekultuuris.

Suuline avalik kõne: erisused ja žanrid. Diskussioon, selle eesmärgid ja tüübid. Argumenteerimine. Intervjuu, selle struktuur, küsimuste esitamine. Kõnekultuur: parasiitväljendid ja žargonismid. Oraatorikõne, selle liigid, eesmärgid ja sisu. Kommunikatsiooni ebaõnnestumised.

Metoodilised soovitused, sh soovitused õppekeskkonna kujundamiseks ja õppe diferentseerimiseks.

Темы для изучения

Общие черты устной речи: отличия от письменной речи, свойства устной речи, спонтанная и частично подготовленная речь, ситуации устного общения и типы устной речи, структура устной речи и языковые средства ее оформления.

Основные качества речи: содержательность, логичность, уместность, точность, чистота, корректность, богатство, выразительность. Содержательность речи, информативность. Точность словоупотребления. Синонимы, паронимы, многозначные слова, омонимы.

Устная разговорная речь как форма литературного языка. Диалог и его основные свойства: спонтанность, цель (обмен информацией, получение информации, просьба, угроза и т.д.), длина реплик, соответствие структуры цели общения, сокращенные предложения, свойственная разговорной речи фонетика и интонация.

Роль синонимов в разговорной речи (значение, стилистика). Этикет.

Устная деловая речь: основные свойства, жанры и особенности их использования в соответствии с целями общения.

Диалог и монолог в деловом общении. Роль интонации и жестов. Нормы деловой речи, используемые конструкции (в т.ч. штампы и шаблоны).

Деловая беседа, собрание.

Устная научная речь: отличия, языковые средства, понятие терминологии, информативный жанр. Строение лекции, конспектирование. Доклад: тема, источники, композиция, презентация.

Культура критики. Критерии оценивания доклада. Роль заимствований в научном тексте и в культуре речи вообще.

Устная публицистическая речь: особенности и жанры. Дискуссия: структура и типы. Аргументирование. Интервью: структура, составление вопросов. Культура речи: слова-паразиты и жаргонизмы. Ораторская речь: виды, цели и содержание. Коммуникативные неудачи.

Формы и методы работы

В ходе представления темы стоит предлагать ученикам конкретные тексты разных жанров и функциональных стилей, в которых присутствуют черты устной речи – синтаксические конструкции, слова, паузы, речевые неточности и т.д. – и просить учеников выявлять эти черты и формулировать определения.

При подборе примеров и формулировании выводов обратить внимание на то, что устная речь может быть спонтанной, частично или полностью подготовленной – и в зависимости от этого представлять тексты разных жанров: напр., бытовой диалог/монолог, пресс-конференция, доклад на конференции.

Во время обсуждения ситуаций и видов речевого общения следует обратить на понятие уместности, например, устное общение в академической среде или с одноклассниками на перемене – от этого серьезно зависит выбор речевых средств, но эти две противоположные ситуации являются примером устного общения.

Во время устного общения мы, как и в письменном общении, ориентируемся

- на адресата/участников общения, в т.ч. и на количество участников (т.е. строим монолог, диалог или полилог),

- в какой сфере происходит общение (разговорно-бытовая, научная, официально-деловая, публицистическая сфера общения);
- на то, что черты устной речи в художественном тексте выполняют определенное стилистическое задание, определяемое художественной функцией. Стоит обратить внимание, что в ХТ можно обнаружить примеры перечисленных выше сфер общения.

Для устной речи в зависимости от сферы употребления также существуют нормы, которые выражаются в определенном для каждой сферы общения наборе языковых средств:

- фонетических (степень редукции звуков и вариативность ударения),
- словарных (лексика книжная, разговорная, сниженная),
- грамматических (морфологические и синтаксические конструкции),
- интонационных.

Говоря о культуре речи в связи с устным общением, стоит подчеркнуть, что живое устное общение допускает варианты, уместные в конкретной ситуации (например, использование жаргона в бытовом общении с ровесниками). Можно поговорить о пуризме (осуждение разговорных вариантов в речи, просторечий, неверной постановки ударения), где он уместен, а где нет.

При анализе устной разговорной речи важно подчеркнуть ее бытовой характер, а также то, что разговорная речь является разновидностью русского литературного языка, т.е. это повседневная речь образованных людей. Для более глубокого понимания можно проиллюстрировать контрастными примерами: дать образец текста с использованием жаргона (молодежного, профессионального) и литературной разговорной речи. При сравнении должно выясниться, что литературная речь понятна всем, а жаргонная – только определенному кругу. Отметить, что различия в большей степени затрагивают словарный состав.

По сравнению с письменными жанрами разных функциональных стилей литературная разговорная речь отличается сокращенными синтаксическими конструкциями. Устная речь по своему происхождению первична, в процессе ее производства большое значение играет разнообразие интонационного оформления различных участков звучащего текста, что в письменной речи часто сложно отразить вследствие ограниченного набора пунктуационных знаков (в художественном тексте на помощь приходят авторские ремарки).

От других видов устной речи разговорная речь отличается также более редуцированным произношением звуков, разнообразием интонационных конструкций.

Касаясь темы этикета, учитель может продемонстрировать варианты выбора языковых средств в зависимости от цели диалога: например, диалог-выражение просьбы или диалог-обмен информацией и т.д. Именно на этом этапе хорошо ввести тему синонимических вариантов с целью придания речи выразительности, точности, эмоциональности.

Устную деловую речь хорошо представлять на контрасте с разговорной речью: выделить особенности в формах построения высказываний / текстов и в выборе языковых средств для диалога и монолога.

При обучении построению деловых высказываний следует напомнить о композиции текста и о традиционной для деловой сферы лексике и конструкциях (в т.ч. о принятых штампах и шаблонах). Необходимо обратить внимание учеников на уместность использования штампов даже в деловой речи. Подчеркнуть, что деловые письма не являются устной речью, деловая презентация и переговоры могут быть менее формализованными.

Применение устной научной речи можно объяснить примерами из повседневной школьной практики, т.к. в ходе урока и учитель, и ученики обращаются к устным текстам разных жанров: аналитическое и реферативное сообщение, ответ-доказательство, объяснение примеров, учебная лекция. Стоит обратить внимание учеников на особенности применения терминологической лексики. Работа с сообщением и аудио-, видеолекцией дает возможность для интеграции со следующим курсом (письменная речь): здесь хорошо обратиться к составлению планов и конспектов услышанного/увиденного, определению ключевых слов.

Работа над устной публицистической речью предполагает расширение представления учащихся о жанрах. Важно обратить внимание учеников на практическую необходимость уметь вести дискуссию. Ученикам следует объяснить важность определения цели дискуссии, аргументирования, понятия речевой этики. Обращение к жанру интервью помогает усовершенствовать умение задавать вопросы и аргументировать ответы.

Ораторскую речь можно рассматривать в контексте устной публицистической речи, подчеркнув ее особенности, сравнив, например, с дискуссией и лекцией (научный стиль). Ораторская речь анализируется с точки зрения видов ораторских речей (совещательные, торжественные, судебные), задач (убедить, восхвалить, защитить/оправдать/обвинить) и содержания. Обратить внимание на эмоциональную составляющую речи, этикетные речевые формулы и способы невербального общения (мимика, жесты).

Формы работы:

- анализ образцов текстов, содержащих примеры разговорной речи, с последующей формулировкой выводов (мозговой штурм). Работа с отрывками из произведений русской литературы (особенно современной) даёт возможность познакомить учеников не только с особенностями разговорной речи, но и расширить список произведений, которые можно рекомендовать для самостоятельного чтения.

- Каждый подраздел предполагает работу с синонимическими языковыми средствами, поэтому должен включать упражнения по подбору синонимов или (предпочтительнее) можно предлагать ученикам редактировать несовершенные тексты, составленные или подобранные специально учителем, созданные одноклассниками, собственные тексты учеников; можно предлагать тексты из художественной литературы "переложить", напр., для научного сообщения или ораторского выступления и т.д.

- Интегрировать задания с развитием письменной речи и навыков конспектирования, аннотирования, сообщения одноклассника и др., выписать ключевые слова, составить план или конспект, подготовить реферативное (аналитическое) сообщение.

- Для анализа разницы между устным выступлением и письменной речью можно также предложить ученикам проанализировать мини-лекцию с выбранного портала и сравнить звучащий текст с транскрипцией, записанной под видео, сформулировать выводы.

- Ученики составляют свои устные сообщения, проводят реальные дискуссии и интервью на предложенные учителем темы, участвуют в оценивании выступлений одноклассников (критерии разрабатывает учитель или предлагает разработать критерии ученикам).

Lõimingunäited teema käsitlemise seostamiseks üldpädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega.

Коммуникативная компетенция - ученик воспринимает и порождает устные тексты разных жанров и функциональных стилей, умеет поддержать диалог, высказать и аргументировать свое мнение, критически оценивать высказывания других, защищать свою точку зрения.

Социальная компетенция - учет говорящего/слушающего/партнера по коммуникации.

Культурная компетенция - умение применять знания о культурных особенностях собеседника при выборе языковых средств и тем для беседы.

Познавательная компетенция - умеет организовать собственную работу и работу своей группы в соответствии с целью обучения, планировать свою деятельность, оценивать ее результаты.

Возможна интеграция со всеми предметами, где требуется создание устного текста: сообщение, диалог, дискуссия, обсуждение и т.д.

Важно проследить разницу в создании текстов формальных жанров на других языках (иностраннных, эстонском).

Сквозные темы:

Культурный идентитет.

Ценности и нравственность.

Окружающая среда и устойчивое развитие.

Информационная среда.

Технологии и инновации.

Обучение в течение всей жизни и планирование карьеры.

Гражданская инициатива и предприимчивость.

Здоровье и безопасность.

Kontroll ja hindamine.

Критерии оценивания работы с аудио- и видеотекстами.

Критерии оценивания устного выступления, презентации.

Критерии оценивания работы в группе, проекта.

Учителем оценивается:

- выполнение самостоятельных и групповых заданий (речевая корректность);
- умение составлять планы/конспекты прослушанных лекций, дискуссий и т.д., выписывать ключевые слова;
- способность учащегося создавать связные устные тексты разных жанров (сообщения, выступления);
- степень активности учащегося во время учебного занятия, его готовность сотрудничать с остальными участниками процесса (учителем, одноклассниками);
- умение отвечать на вопросы сверстников и самому задавать вопросы, аргументировать свое мнение (интервью и дискуссии);
- грамотность речи в ходе устных ответов, орфоэпическая корректность.

Формирующее оценивание

- Редактирование собственных текстов учеником, оценивание своего прогресса, т.е. рефлексия со стороны ученика.
- Оценивание выступлений по разработанным учениками (совместно с учителем) критериям.

11.5. Kursus „Kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine“

Kursuse raames antakse õpilasele võimalus analüüsida ja mõista eri liiki tekste, leida vajalikku infot ning kasutada seda argumenteerimisel ja oma arvamuse sõnastamisel. Suur roll on intellektuaalse omandi tähtsustamisel ja autoriõiguste järgimisel. Õpitulemustega eeldatakse, et õpilane koostab eri liiki tekste, väljendab end eri vormides ja stiilides täpselt, asjakohaselt ja väljendusrikkalt, rakendades õigekeelsusalaseid teadmisi ja oskusi ning tänapäeva vene keele leksikaalseid norme. Kursuse õppesisu õpetab mõistma ja koostama eri tüüpi ja eri liiki kirjalikke tekste, arendab oskust analüüsida tekstide sisu ja ülesehitust, hinnata neid kriitiliselt, sh ära tunda valeinfot, koostada etapiviisilise kirjutamisprotsessi käigus ise eri liiki tekste, kasutades neile iseloomulikke väljendusvahendeid ja järgides üldisi õigekeelsusnorme. Õppesisu fookuses on meedia- ja tarbetekstid, mida õpilane elulistes situatsioonides kõige sagedamini kohtub.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) loetleb kirjaliku keelekasutuse erijooni ning väljendab end kirjas korrektselt;
- 2) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti kirjalikult;
- 3) hindab kriitiliselt eri allikatest pärinevat infot ja seisukohti, koostab nende põhjal kirjaliku kokkuvõtte;
- 4) toimetab tagasiside põhjal enda koostatud kirjalikke tekste, annab tagasisidet teiste tekstidele;
- 5) iseloomustab erinevaid meedia- ja tarbetekste, kirjutab arvamust ja arvustust;
- 6) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 7) omandab peamiste ametlike dokumentide kasutamise ja vormistamise nõuded;
- 8) valdab vene kirjakeelt, järgib õpitud keelereegleid, kasutab elektroonilisi keeleallikaid;
- 9) võtab vastu ja koostab ise eri liiki kirjalikke tekste.

Õppesisu.

Kirjalik keel, selle iseloomustus ja erinevus suuliselt kõnest.

Tekstitüübid: jutustav, kirjeldav ja arutlev tekst. Tekstiliigid: kirjand ja esse. Arutlev kirjand, selle ülesehitus. Argumentide liigid. Esse kui vaba tekstitüüp. Konspekt ja referaat.

Meediatekstitid. Publitsistika. Eri liiki meediatekstide vastuvõtu eripära. Uudis, intervjuu, reportaaž, kolumn, arvustus. Reklaami eesmärgid ja liigid. Kirjalikud meediatekstitid ja nende usaldusväärsus. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Elektroonilised ja trükiväljaanded.

Tarbetekstitid. Avalduse, juhendi, volituse, allkirjastatud tõendi ja CV kirjutamine.

Ametlik kiri. Ametlikud tekstid elektroonilisel kujul.

Tekstide loomine internetis. Internetisuhtluse etikett.

Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine. Eri liiki kirjalike tekstide väljendusvahendid ja mõjutamisvõtted.

Metoodilised soovitused, sh soovitused õppekeskkonna kujundamiseks ja õppe diferentseerimiseks.

Темы для изучения

Письменная речь, ее характеристика, отличие от устной речи.

Типы текста: повествование, описание, рассуждение. Жанры текста: сочинение и эссе. Сочинение-рассуждение, его композиция. Аргументативные жанры. Эссе как свободный тип текста. Конспект и реферат.

Медiatekst. Публицистика. Особенности восприятия медiateкстов разных жанров. Новость, интервью, репортаж, передовица, мнение. Письменные медiateксты и достоверность представленных в них фактов. Электронные и печатные издания.

Деловые (потребительские) тексты. Написание заявления, инструкции, доверенности, справки, расписки, резюме (CV), мотивационного письма, "речь в лифте".

Деловое письмо. Деловые письма в электронном виде.

Создание текстов в интернете. Этикет общения в интернете.

Понимание цели текста, высказанной точки зрения. Средства выражения и приемы манипуляции в письменных текстах разных жанров.

Форма и методы работы:

Поскольку работа будет сконцентрирована на письменной речи, необходимо подчеркнуть, что в центре внимания будет находиться понятие текст. В процессе презентации тем следует опираться на изученное в рамках тем "Восприятие и создание устных текстов", "Текст и стиль".

Во время письменного общения мы, как и в устном общении, ориентируемся

- на адресата сообщения (письмо, заявление, сочинение),
- на то, в какой сфере происходит общение (разговорно-бытовая, научная, официально-деловая, публицистическая сфера общения);
- на то, что в художественном тексте можно обнаружить примеры всех сфер общения.

Для письменной речи, в зависимости от сферы употребления, существуют нормы, которые выражаются в определенном для каждой сферы общения наборе языковых средств:

- словарных (лексика книжная, разговорная, сниженная),
- грамматических (морфологические и синтаксические конструкции),
- орфографических и пунктуационных.

В работе над созданием текстов разных типов речи (описание, повествование, рассуждение) анализируем языковые (лексические, морфологические, синтаксические) средства связи, общие для всех типов и специфические. Исследуем то, как осуществляется смысловая целостность текста (параллельные, цепные связи), обращаем внимание на композицию текста. Практическая работа с текстами должна включать выявление основной мысли, темы текста, цели сообщения, ключевых слов.

При создании официально-деловых текстов особое внимание уделить их строгой форме, готовым шаблонам, в т.ч. и речевым (уместность штампов).

В разговоре о медиатекстах учитывать то, что пройдено в соответствующем курсе, подчеркнуть особенности письменных жанров.

Практические работы:

- беседы (мозговой штурм) для повторения уже пройденного и выявления особенностей письменных жанров;
- сочинения и эссе на разные темы, в т.ч. это могут быть рассуждения (рефлексия) по теме пройденного урока;

- интеграция с курсом по устному общению и медиатексту: эссе, сочинения, аннотации, изложения для разных целевых аудиторий (в письме другу/ отчете для директора) услышанного/прочитанного в ходе работы по этим курсам;
- практические упражнения по устранению речевых ошибок и неточностей: подготовленные учителем, тексты одноклассников, работа над редактированием собственного текста;
- подбор примеров разных жанров, функциональных стилей, функциональных типов речи из художественной литературы (самостоятельное чтение). Работу можно организовать в виде проектной деятельности;
- написание аннотаций и изложений к предложенным учителем или самостоятельно подобранным текстам;
- для отработки навыков критической оценки полученной информации проводится работа с разными текстами интернета, подобранными как учителем, так и самостоятельно учениками. Как итог проделанной работы - письменное высказывание мнения о достоверности, авторитетности найденных материалов, согласие/ несогласие автора работы с высказанным в статьях мнением;
- написание рецензии.

Lõimingunäited teema käsitlemise seostamiseks üldpädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega.

Возможна интеграция со всеми предметами, где требуется создание письменного текста: сочинение, реферат, аннотация, заполнение форм.

Полученные на уроках навыки используются при изучении всех предметов, требующих умения критически оценивать полученную из текста информацию.

На уроках иностранного и эстонского языка важно проследить разницу в создании текстов формальных жанров на других языках в сравнении с русским языком. Многоязычные потребительские сайты для сравнения текстов на разных языках:

<https://www.rimi.ee/epood/ee>

<https://www.politsei.ee/et/>

<https://rahvaloendus.ee/ru>

<https://www.err.ee/>

Интеграция с уроками обществоведения, когда идёт работа с текстами, связанными с жизнью общества и отдельных людей в нём.

Развитие общих навыков:

Коммуникативная компетенция - ученик воспринимает и порождает письменные тексты разных жанров и функциональных стилей, умеет письменно оформить и аргументировать свое мнение, критически оценивать тексты других, защищать свою точку зрения. Заполняет разные формы документов.

Социальная компетенция - учет партнера по письменной коммуникации, цели письменной коммуникации.

Культурная компетенция - умение применять знания о культурных особенностях получателя письменного текста при выборе языковых средств.

Познавательная компетенция - умеет организовать собственную работу и работу своей группы в соответствии с целью обучения, планировать свою деятельность, оценивать ее результаты.

Сквозные темы:

Культурный идентитет.

Ценности и нравственность.

Окружающая среда и устойчивое развитие.

Информационная среда.

Технологии и инновации.

Обучение в течение всей жизни и планирование карьеры.

Гражданская инициатива и предприимчивость.

Здоровье и безопасность.

Kontroll ja hindamine.

Критерии оценивания диктанта.

Критерии оценивания словарного диктанта.

Критерии оценивания сочинения.

Критерии оценивания создания собственного текста на заданных условиях.

Критерии оценивания работы в электронной среде.

Критерии оценивания домашнего задания.

Учителем оценивается:

- выполнение самостоятельных и групповых заданий (речевая корректность);
- способность учащегося создавать письменные тексты разных жанров (реферат, аннотация, эссе/сочинение, отзыв/рецензия, письмо, заявление);
- степень активности учащегося во время учебного занятия, его готовность сотрудничать с остальными участниками процесса (учителем, одноклассниками);
- грамотность письменной речи, разнообразие и уместность речевых конструкций.

Формирующее оценивание:

- Редактирование собственных текстов учеником, оценивание своего прогресса, т.е. рефлексия со стороны ученика.

- Оценивание проектного задания по разработанным учениками (совместно с учителем) критериям.

11.6. Kursus „Praktiline vene keel“

Kursuse kaudu edendatakse üldist kirjakuultuuri, korratakse, parandatakse ja kinnistatakse õigekeelsus- ja kirjakeeleoskust, sealhulgas ortograafiat ja interpunktsiooni. Kursuse õppesisus pööratakse tähelepanu õigekeelsuse praktikatele, ortograafia ja interpunktsiooni kordamisele ning sõnavara rikastamisele. Harjutatakse vajaliku ortograafia- ja interpunktsiooniteabe saamiseks kasutama sõnastikke, raamatukogu katalooge ning interneti. Praktiline vene keele oskus tähendab kirjakeele valdamist, seepärast edendatakse tekstide vastuvõtu ja loomise oskusi. Oluline on leida suhtlusolukorrale sobiv ja vestluspartnerit arvestav toon ja stiil, osata suhtlust või teemat alustada, arendada ja tõrjuda. Tähtis on eristada meediakanalites faktiinfot ja arvamust, olla valmis esitama täpsustavaid küsimusi ja vastuväiteid. Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista suhtlussituatsiooni ja vestluspartnerit.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) väärtustab kirjaoskust inimese kultuursuse ja haridustaseme näitajana;
- 2) parandab ja kinnistab oma õigekeelsus- ja kirjakeeleoskust;
- 3) loob ja vormistab kirjalikke tekste vastavalt õigekirja- ja grammatikareeglitele;
- 4) kasutab tekstiloomes vajalikke (veebi)sõnastikke;
- 5) loeb erinevaid tekste, arendab oma kirjaoskust ja rikastab sõnavara.

Õppesisu.

Ortograafia

Vene ortograafia peamised printsiibid. Täishäälikute õigekiri sõna lihttüves.

Täishäälikute õigekiri ж, ч, ш, щ, ц järel eri sõnaliikidesse kuuluvate sõnade lihttüves, sufiksis ja sõnalõpus.

Kaashäälikute õigekiri sõna lihttüves.

Nimisõnade, omadussõnade, kesksõnade käändelõppude ja tegusõna pöördelõppude õigekiri. Eesliidete õigekiri. ъ ja ь kasutamine vene sõnades ja laensõnades. Ъ õigekirjutus ж, ч, ш, щ järel eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Kokkukirjutamine ja sidekriips eri sõnaliikide puhul ning sõnades komponentidega пол- ja полу-.

Sufiksrite õigekiri eri sõnaliikides. н ja нн eri sõnaliikides. не kokku- ja lahkukirjutamine eri sõnaliikidega. не ja ни eristamine.

Määrsõnade õigekiri.

Arvsõnade õigekiri.

Tuletatud ees- ja sidesõnade kirjutamise komplitseeritud juhud. Suurtähtede õigekirjutuse rasked juhud.

Interpunktsioon

Vene interpunktsiooni printsiibid.

Lauselühendiga lihtlause.

Kirjavahemärgid üksikute, korduvate ja paarissidesõnadega koondlauses.

Lause kõrvalliikmete kirjovahemärkidega eraldamine (обособление).

Kirjavahemärgid täpsustava, selgitava ja täiendava tähendusega lauseliikmete puhul.

Kirjavahemärgid kiilsõnade ja kiillausetega ning ütte ja hüüdsõnadega lausetes.

Võrdlustarindid. Tarindid sidesõnaga как.

Kirjavahemärgid rind-, põim- ja sidesõnata lauses.

Jutumärgid ja teise isiku kõne: tsiteerimisviisid, kirjovahemärgid teise isiku sõnu ning dialoogi edastades.

Epigraafi vormistamine.

Süsteemaatiline sõnavaraarendus (nt harvem esinevad sõnad, sõnamoodustus).

Sõnavara täiendamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine.

Metoodilised soovitused, sh soovitused õppekeskkonna kujundamiseks ja õppe diferentseerimiseks.

Темы для изучения

Орфография

Основные принципы русской орфографии.

Правописание гласных в корнях слов. Правописание гласных после ж, ч, ш, щ, ц в различных частях слова (корни, суффиксы, окончания). Правописание согласных в корнях слов. Правописание падежных окончаний в существительных, прилагательных и причастиях, правописание личных окончаний глаголов. Правописание приставок. Использование ь и ъ в словах русского происхождения и в заимствованиях. Правописание ь после ж, ч, ш, щ в словах различных частей речи. Слитные написания и написание через дефис слов различных частей речи, правописание компонентов пол- и полу-. Правописание суффиктов в словах различных частей речи. Правописание н и nn в словах различных частей речи. Слитное и раздельное написание не- со словами различных частей речи. Различение не и ни. Правописание наречий. Правописание числительных. Сложные случаи правописания производных предлогов и союзов. Сложные случаи правописания слов с прописной буквы.

Пунктуация

Принципы русской пунктуации. Простое односоставное предложение. Знаки препинания в предложениях с однородными членами (с одиночными, повторяющимися и двойными союзами). Расстановка знаков препинания в предложениях с обособленными членами. Знаки препинания в предложениях с уточняющими членами предложения. Знаки препинания в предложениях с вводными и вставными конструкциями, с обращениями. Сравнительные конструкции. Конструкции с союзом как. Знаки препинания в сложносочиненных, сложноподчиненных и бессоюзных сложных предложениях. Кавычки и прямая речь: способы цитирования, знаки препинания при оформлении прямой речи и диалога. Оформление эпиграфа.

Систематическая работа по расширению словарного запаса (напр., малоупотребительные слова и словосочетания). Пополнение словарного запаса, закрепление новых слов и значений, применение их на практике.

Формы и методы работы

Введением к курсу может стать беседа/дискуссия о многозначности понятия грамотность, о том, как умение грамотно выражать свои мысли (в т.ч. и письменно) характеризует современного человека.

Стоит напомнить ученикам, что избежать орфографической и пунктуационной ошибки можно, если применять знания, полученные о системе русского языка в целом: например, знания о словообразовании помогают правильно писать не только гласные в корнях слов, но и гласные и согласные в суффиксах, различать личные окончания глаголов и суффиксы повелительного наклонения.

Представление о склонении частей речи, умение задавать падежные вопросы позволяет правильно сориентироваться при написании окончаний существительных прилагательных, причастий и порядковых числительных.

Знание о структуре предложения, различение главных и второстепенных членов предложения помогает правильно расставить знаки препинания.

Навыки использования синонимических языковых средств дают ученику возможность при написании собственного текста выбирать те слова и варианты расстановки знаков препинания в предложении, в которых он уверен.

Типы упражнений и формы работы

В ходе отработки наиболее сложных орфографических и пунктуационных правил целесообразно использовать упражнения разного типа, например:

- 1) вставить пропущенные буквы и знаки препинания,
- 2) исправить ошибки,
- 3) прокомментировать имеющиеся в тексте орфограммы и пунктограммы.

Среди форм работы могут быть представлены разного вида диктанты, которые могут быть проверены как учителем, так и самими учениками. После проведения диктанта рекомендуется включать в работу на уроке разбор наиболее распространенных ошибок.

В ходе курса можно вернуться к ранее написанным учениками работам в рамках других курсов, попросить их отредактировать собственные тексты.

В качестве материала для упражнений могут выступить произведения современной и классической художественной литературы.

Для расширения литературного кругозора стоит включать небольшие беседы об авторах и самих текстах.

Можно предлагать ученикам находить изучаемые языковые явления (например, в качестве домашнего задания) в произведениях русских писателей, которые они в данный момент читают сами, или предложить сделать это в каких-то конкретных текстах, на усмотрение учителя.

Во время выполнения различных упражнений можно организовать работу таким образом, чтобы ученики должны были обращаться к словарю или справочнику: например, учитель не говорит, правильно или неправильно ученики написали то или иное слово/ расставили знаки препинания/ определили значение слова, а предлагает им обратиться к справке на портале www.gramota.ru.

Стоит использовать разные виды работы:

- 1) индивидуальные (упражнения),
- 2) парные (разбор примеров, взаимное объяснение правил),
- 3) групповые (например, когда одна группа подробно знакомится с правилом, подбирает примеры, потом представители этой группы расходятся по другим группам и знакомят остальных с изученным правилом); обсуждение результатов в классе.
- 4) Самостоятельная работа может состоять из задания просмотреть ознакомительное видео по какому-либо правилу. На уроке ученики представляют свои наблюдения или объясняют правило другим ученикам, приводят примеры (выступают в роли учителя).

Класс обсуждает услышанное и закрепляет материал на практике.

- 1) Исследовательская работа: познакомиться со страничками на русском языке крупнейших систем магазинов (например,
- 2) <https://www.rimi.ee/epood/ee> ,
- 3) <https://www.selver.ee/> ,
- 4) <https://www.prismamarket.ee/> ,
- 5) <https://www.maxima.ee/>).
- 6) Оценить, насколько грамотно оформлены сайты. Если есть ошибки, то какого типа. Сделать подборку грубых ошибок и отредактировать их. Похожи ли типы ошибок на разных сайтах? Сайт какой системы оформлен грамотнее всего?

Lõimingunäited teema käsitlemise seostamiseks üldpädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega.

Возможна интеграция со всеми предметами, так как любой текст требует грамотного оформления.

Иностранные языки: написание заимствованных слов-калек; выявление сходств/ различий в синтаксисе разных языков, вариантов пунктуационного оформления.

История языка: реформы русской графики и орфографии, отношение к ним общества.

Искусство: каллиграфия, письменные тексты в визуальных жанрах.

Развитие общих навыков:

Коммуникативная компетенция - ученик составляет грамотные тексты на русском языке.

Учебная компетенция - ученик умеет использовать различные учебные стратегии на повышения собственного уровня грамотности.

Цифровая компетенция - ученик умеет использовать электронные ресурсы для проверки собственных навыков грамотного письма, редактирования текстов.

Сквозные темы:

Культурный идентитет.

Ценности и нравственность.

Окружающая среда и устойчивое развитие.

Информационная среда.

Технологии и инновации.

Обучение в течение всей жизни и планирование карьеры.

Гражданская инициатива и предприимчивость.

Здоровье и безопасность.

Kontroll ja hindamine

Критерии оценивания диктанта.

Критерии оценивания словарного диктанта.

Критерии оценивания сочинения.

Критерии оценивания создания собственного текста на заданных условиях.

Критерии оценивания домашнего задания.

Учителем оценивается:

- 1) выполнение самостоятельных и групповых заданий;
- 2) степень активности учащегося во время учебного занятия, его готовность сотрудничать с остальными участниками процесса (учителем, одноклассниками);
- 3) грамотность речи в ходе написания диктантов и др. типов текстов;
- 4) умение пользоваться справочной литературой/ справочными порталами.

Формирующее оценивание

- 1) Редактирование собственных текстов учеником,
- 2) оценивание своего прогресса,
- 3) определение областей, в которых необходимо расширить или закрепить свои знания.

12. Valdkonna kursused (Kirjandus)

12.1. Kursus „Pärimus ja kirjandus“

Kursuse eesmärk on õpetada tundma ja mõistma kirjanduse mütoloogilisi ja pärimuslikke juuri, kultuuri järjepidevust ja iseenda seotust sellega. Kursusel käsitletava ülesanne on siduda pärimuslikke tekste kui kultuuri alust, maailmapildi loojat ja säilitajat tänapäeva inimese mõttemaailma ning kaasaegse kirjanduse ja kultuuriruumiga.

Kursuse maht on 35 ainetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursusel käsitletakse pärimuslikke tekste, mis on seotud nii Euroopa kui eesti kultuuriloo, selgitamaks kultuuri, sealhulgas kirjanduse järjepidevust iidsetest aegadest tänapäevani. Pärimus on kogu kultuuri alus ja ühel ajal nii maailmapildi looja kui ka säilitaja. Õpilane teadvustab pärimusel põhinevat ilukirjandust lugedes, kui suurel määral tugineb kogu kultuur arhetüüpidele ja müütilistele motiividele. Kursuse käigus teadvustab õpilane tänapäeva kirjanduse seoseid antiikmütide, piiblitugude ja eestlaste mütoloogilise maailmapildiga.

Üldpädevustest toetab kursus enim väärtus- ja kultuuripädevuse arengut, kuna suunab õpilasi aegadetaguseid väärtusi kõrvutama tänapäevastega ja avastama ühiskonnas kehtivate väärtushinnangute seost kultuuriga.

Kooli õppekavas õpetatavatest distsipliinidest on kursus enam lõimitud ajaloo, ühiskonnaõpetuse, geograafia, samuti kunstiainete – muusika ja kunstiajaloo. Kõik kirjanduskursused omavad lõimingut eesti keele kursustega, eriti stiili- ja sõnavaraõpetuslike teemadega.

Hindamine.

Teadmiste hindamine toimub kogu kursuse vältel. Õpilased saavad hinded nii suuliste (näit jutustus tegelase vaatepunktist jm) kui kirjalike (näit kirjand, karakteristika, raamatukõne jm) vastuste eest. Kokkuvõttev hinne kujuneb kursuse vältel saadud hinnetest.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Kursusel rikastab õpilane oma teadmisi pärimuskultuurist, lugedes ja analüüsides nii iidseid tekste (antiik- ja eesti mütoloogia, Piibel) kui hilisemaid või kaasaegseid, pärimuslikest tekstidest inspireeritud teoseid („Penelopeia“, „Rehepapp“). Õpilane täiendab oma teadmisi varasemast õpitust põhikoolis, süvendab teksti mõistmis- ja loomisoskusi, õpib uusi mõisteid, arendab-täiendab oma sõnavara.. Kursusel tutvutakse arhetüüpe kasutatava loominguga nii maailma- kui eesti kirjanduses ja muudel kunstialadel.

Õppesisu.

Pärimus ja folkloor. Pärandi funktsioonid ühiskonnas. Pärimuse kogemine, kogumine ja säilitamine. Rahvaluule olemus, põhiliigid ja žanrid. Folkloor internetis ja avalikus ruumis. Müüdid tänapäeva kultuuris ja ühiskonnas. Intertekstuaalsus. Argimütoloogia. Muinasjutt kirjanduses (nt Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“, Jaan Kaplinski „Kaks päikest“, Maurice Maeterlinck „Sinilind“, Joanne Harris „Ruunimärgid“, Neil Gaiman „Coraline“, Dino

Buzzati „Koer, kes oli näinud jumalat”, Paulo Coelho „Alkeemik”, Antoine de Saint-Exupéry „Väike prints”).

Müüdi olemus ja liigid. Müütiline aeg ja ruum. Eri rahvaste loomis- ja hävingümüüte. Antiikmüüdid ja Homerose eeposed Euroopa kirjanduse lättena. Sophoklese „Kuningas Oidipus“. Antiikmüütide tõlgendused (nt Oscar Wilde „Dorian Gray portree”, Bernard Shaw „Pygmalion”, Margaret Atwood „Penelopeia”, Jeanette Winterson „Taak”, Alexander McCall Smith „Unenägude Angus”, Viktor Pelevin „Õuduse kiiver”, Maurice Druon „Zeusi mälestused”, Gert Helbemäe „Ohvrilaev”, Jaan Kaplinski „Achilles”, Mati Unt „Vend Antigone, ema Oidipus”). Arhetüüpsed müüdimotiivid. Arhetüüpsed tegelasi müütidest (nt Odysseus, Achilleus, Narkissos, Pygmalion, Sisypheos, Oidipus). Antiikmüüdid teistes kunstivaldkondades (kujutav kunst, muusika, film, teater jm).

Piibel kui Euroopa kultuuri tüvitekst. Piiblilood ja nende tõlgendused (nt „Aadama mäng“, Dante Alighieri „Jumalik komöödia“, Mihhail Bulgakov „Meister ja Margarita”, Hermann Hesse „Eurooplane”, Anton Hansen Tammsaare „Juudit”, Ain Kalmus „Juudas“, Friedebert Tuglas „Poet ja idioot”). Piiblimotiivid luules (nt Johann Wolfgang Goethe, Marie Under, Betti Alver, Ernst Enno, Karl Ristikivi, Uku Masing, Doris Kareva). Vana ja uue testamendi tegelasi. Piiblilood teistes kunstivaldkondades (kujutav kunst, muusika, film, teater, arhitektuur jm).

Arhetüüp kirjanduses. Arhetüüpsed teemad, süžeed ja rändmotiivid. Kirjandusteoste arhetüüpsed tegelasi (nt Miguel de Cervantes „Don Quijote”, Molière „Don Juan”, William Shakespeare „Hamlet”, Johann Wolfgang Goethe „Faust“, Bram Stoker „Dracula”, August Gailit „Toomas Nipernaadi“). Arhetüüpsed lood teistes kunstivaldkondades (kujutav kunst, muusika, film, teater, arhitektuur jm).

Eepos. Keskaegsed kangelaseeposed. Kangelase arhetüüp. Islandi eepika. Iiri saagad. Põhjamaade müüte. Villy Sørensen „Ragnarok. Jumalate lugu”. Rahvuseeposed (nt Elias Lönnrot „Kalevala“). „Kalevipoeg” kui tüvitekst. Rahvuseepose sünnilugu, tegelased ja motiivistik. „Kalevipoja“ tegelaskujud ja motiivid kirjanduses (nt Kalju Lepik, Kalev Kesküla, Olavi Ruitlane, Contra, Kivisildnik, Friedebert Tuglas, Enn Vetemaa, Kerttu Rakke, Kristian Kirsfeldt), teistes kultuurivaldkondades (nt koomiks, kujutav kunst, muusika, teater) ja avalikus ruumis (nt reklaam, meemid, poliitika, tänavakunst).

Eestlaste mütoloogiline maailmapilt (nt Friedrich Robert Faehmann, Matthias Johann Eisen, Lennart Meri, Hasso Krull, Valdur Mikita). Mütoloogilised narratiivid ja tegelased eesti folklooris ja kirjanduses (nt August Kitzberg „Libahunt“, Aino Kallas „Hundimõrsja“, Anton Hansen Tammsaare „Põrgupõhja uus Vanapagan”, Andrus Kivirähk „Rehepapp”, Friedebert Tuglas „Maailma lõpus”, Hasso Krull „Kui kivid olid veel pehmed”). Müütilisi tegelasi (nt vanapagan, libahunt, kratt, hiidnaine). Paroodia: rahvusmütoloogia kõverpeeglis (nt Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu”, Indrek Hargla „French ja Koulu”). Eesti mütoloogiline maailmapilt teistes kunstivaldkondades (kujutav kunst, muusika, film, teater jm).

Mütoloogiline mõõde eri žanrites. Maagiline realism (nt Gabriel García Márquez „Kadunud aja meri”, Jorge Luis Borges novelle, Ben Okri „Jumalaid hämmastades”, Haruki Murakami „Elevant haihtub”, Leslye Walton „Ava Lavenderi iseäralikud ja kaunid kannatused“, Patrick Süskind „Parfüüm”; Mehis Heinsaare, Andrus Kivirähki, Edvin Aedma novelle).

Moondumismüüdid (nt Franz Kafka „Metamorfoos”). Õuduskirjandus (nt Edgar Allan Poe, Howard P. Lovecraft, Stephen King, Herta Laipaik, Indrek Hargla). Lüüriline luule (nt Hanneleele Kaldmaa, Joosep Vesselov).

Mõisted: allusioon, arhetüüp, eepos, folkloor, intertekstuaalsus, maagiline realism, mütoloogia, müüt, paroodia, pärimus, saaga, tüvitekst, õuduskirjandus.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, ilukirjandusteoste katkendeid ja kursuse sisuga seotud teabetekste;
- 2) analüüsib ja tõlgendab loetud tekste nii suuliselt kui ka kirjalikult ühisarutelus ja individuaalselt, jagab oma lugemiskogemusi;
- 3) mõtestab pärandkultuuri olemust, funktsioone, väljendusvõimalusi ja tähendust tänapäeva kultuuris ja ühiskonnas ning iseenda kogemuse põhjal;
- 4) nimetab müütide ja arhetüüpsete tegelastega seotud narratiive ning arhetüüpseid müüdimotiive, leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;
- 5) analüüsib kirjandusteose teemat, süžeed, tegelasi ja ideestikku nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ning esteetilistest väärtustest lähtuvalt;
- 6) kirjeldab eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu, kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust, nimetab eepose arhetüüpseid tegelasi, teemasid ja motiive ning analüüsib nende kasutamist teiste autorite loomingus;
- 7) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 8) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

12.2. Kursus „Identiteet ja eesti kirjandus“

Kursuse eesmärk on eesti kirjanduse põhjal mõista sotsiaalse, rahvusliku ja kultuurilise identiteedi olemust ja kirjanduse rooli identiteetide peegeldajana.

Kursuse eesmärk on näidata, kuidas identiteetid muutuvad, kuidas võimaldavad sarnastumist ja eristumist.

Kursusel on eesmärgiks arutleda eelkõige rahvusliku identiteediga seotud teemasid ja küsimusi ning kursus suunab õpilast lugema eesti kirjandust ja väärtustama seda kui meie rahvuskultuurilist identiteeti vahendavat ilukirjanduslikku loomingut.

Kursuse maht on 35 õppetundi a´45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursus on keskendatud identiteediloomele, tutvustades nii sotsiaalse, rahvusliku kui kultuurilise identiteedi mõisteid ja nende avaldumist kirjanduses. Kursus on keskendatud rahvusliku identiteedi probleemidele nii ajaloo kui tänapäeva seisukohast lähtuvalt, põhiväärtustele, mida kujutatakse ilukirjanduses lugude ja sümbolite kaudu. Loetakse eesti kirjanike sellekohast loomingut ja leitakse selles rahvuskultuurilise identiteedi väärtusi.

Õppesisu on esitatud viie teemaplokina, mis on seotud kursuse õpitulemustega:

- 1) Kirjandus eestlaste rahvusliku identiteedi kujundaja ja peegeldajana
- 2) Eestlase ja eestluse kujutamine kirjanduses
- 3) Mälu- ja traumakirjandus
- 4) Kollektiivsete identiteetide kajastusi kirjanduses
- 5) Loodus ja keskkond identiteedi kujundajana

Kursus on lõiminguks mitmete kirjanduskursuste, ennekõike kursustega „Pärimus ja kirjandus“, „Kirjandus ja ühiskond“ ja valikkursusega „Eesti romaan“, arendades lugedes oma tunde-, kogemus- ja mõttemaailma;

emakeelekursustega, eeskätt kursusega „Keel ja ühiskond“.

Kursusel käsitletavat saab lõimida ajaloo, uurides ja võrreldes ühiskonnaelu ja kultuurilisi nähtusi nii mineviku kui tänapäeva vaatepunktist; ühiskonnaõpetusega, vaadeldes ühiskonnaprotsesside dünaamika kontekstis kollektiivseid identiteete.

Hindamine

Teadmiste hindamine toimub kogu kursuse vältel. Õpilased saavad hinded nii suuliste (näit jutustus tegelase vaatepunktist jm) kui kirjalike (näit kirjand, karakteristika, raamatukõne jm) vastuste eest. Kokkuvõttev hinne kujuneb kursuse vältel saadud hinnetest.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Kursuse õppesisu ja taotletavad õpitulemused võimaldavad kujundada üldpädevusi, esmajoonel kultuuri- ja väärtuspädevust ning sotsiaalset ja kodanikupädevust. Õpilased õpivad, kuidas hinnata inimsuhteid ja -tegevusi väärtushoiakute ja moraalinormide seisukohast, mil viisil tajuda, analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimeste ja ühiskonnaga, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuriga; olla salliv ja koostööaldis ning panustada ühiste eesmärkide saavutamisse; teadvustada ja järgida üldinimlikke ning ühiskondlikke väärtusi; väärtustada inimlikku ja kultuurilist mitmekesisust ning toimida aktiivse ja vastutustundliku kodanikuna; tunnustada ja austada kollektiivide, sh religioosset ja rahvuslikku omapära; toetada eri ajastute ja ühiskonnaelu kajastavate tekstide lugemise kaudu sotsiaalse sidususe kujunemist.

Õppesisu.

Kirjandus eestlaste rahvusliku identiteedi kujundaja ja peegeldajana.

Rahvuslikud narratiivid, sümbol- ja väärtussüsteemid kirjanduses. Läti Henriku kroonika. Eesti kirjanduse ja eestluse teke (nt Kristjan Jaak Peterson, Friedrich Robert Faehlmann). Rahvuslik ärkamisaeg (nt, Lydia Koidula, Friedrich Reinhold Kreutzwald „Kalevipoeg“, Eduard Bornhöhe „Tasuja“). Ärkamisaja sündmuste ja isikute kujutamine kirjanduses (nt Maimu Berg „Seisab üksi mäe peal“, Jaan Kross „Taevakivi“, „Pöördtoolitund“, Madis Kõiv ja Vaino Vahing „Faehlmann“, Loone Ots „Koidula veri“). Vabadussõda ja omariikluse sünn (nt Albert Kivikas „Nimed marmortahvil“, August Gailit „Isade maa“, Peet Vallak „Epp Pillarparti Punjaba potitehas“).

Eestlase ja eestluse kujutamine kirjanduses.

Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid, väärtused ja traditsioonid (nt Noor-Eesti ja Siuru; Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“, August Gailit „Toomas Nipernaadi“, Anton Hansen Tammsaare

„Tõde ja õigus“ I osa, „Ma armastasin sakslast“, Mats Traat „Tants aurukatla ümber“, Jaan Kross „Wikmani poisid“, „Paigallend“, Emil Tode „Piiririik“, Andrus Kivirähk, „Mees, kes teadis ussisõnu“, Indrek Hargla „French ja Koulu“, Ervin Õunapuu „Eesti gootika“, Mehis Heinsaar „Esimese eestlase jutustus“, Urmas Vadi „Neverland“, Mihkel Mutt „Eesti ümberlõikaja“; Juhan Smuul „Polkovniku lesk“, Jaan Tätte „Ristumine peateega“). Eestlase kuvand luules (nt Juhan Liiv, Karl Ristikivi, Mats Traat, Kalju Lepik, Hando Runnel, Paul-Eerik Rummo, Kivisildnik, fs, Jürgen Rooste, Chalice, Kristiina Ehin).

Mälu- ja traumakirjandus.

Teine maailmasõda ja selle järelmõjud, nõukogude okupatsioon (nt Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“, Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, Jaan Kross „Väike Vipper“ ja „Eesti iseloom“, Heino Kiik „Maria Siberimaal“, Ene Mihkelson „Katkuhaud“, Leelo Tungal „Seltsimees laps“, Lilli Luuk „Kolhoosi miss“, Carolina Pihelgas „Vaadates ööd“; Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“). Eestlane paguluses (nt Karl Ristikivi „Hingede öö“, August Gailit „Üle rahutu vee“, Helga Nõu „Tiiger, tiiger“, Valev Uibopuu „Keegi ei kuule meid“). Memuaarid, omaeluloolisus ajaloo taustal (nt Raimond Kaugver „Nelikümmend küünalt“, Jaan Kaplinski „Seesama jõgi“, Andrei Hvostov „Sillamäe passioon“, Viivi Luik „Kuldne kroon“). Trauma- ja haiguskogemus luules (nt Ene Mihkelson, fs, Tõnis Vilu, Carolina Pihelgas).

Kollektiivsete identiteetide kajastusi kirjanduses.

Kirjaniku identiteet ja positsioon Eesti ühiskonnas. Sotsialistliku realismi kaanon (nt Juhan Smuuli poemid). Kuldsed kuuekümnendad ja luuleuuendus (nt Artur Alliksaar, Paul-Eerik Rummo, Jaan Kaplinski, Viivi Luik, Hando Runnel, Jüri Üdi). Murdekeelne kirjandus (nt Mats Traat, Nikolai Baturin, Madis Kõiv, Kauksi Ülle, Aapo Ilves, Merca). Baltisaksa kirjandus (nt Siegfried von Vegesack „Jaschka ja Janne“). Eestivene kirjandus (nt Igor Kotjuh, Andrei Ivanov, P.I. Filimonov, Sveta Grigorjeva). Subkultuurilised identiteedid (nt punk- ja räppluule). Põlvkondlik identiteet ja kirjandusrühmitused (nt etnofuturism ja Hirohall, NAK, Erakkond, ZA/UM, Värske Rõhu põlvkond). Sooline identiteet (nt Elo Viiding, Triin Soomets, Maarja Kangro, Sveta Grigorjeva, Kristiina Ehin, Jim Ashilevi).

Loodus ja keskkond identiteedi kujundajana.

Paigaidentiteet minevikus ja tänapäeval, eestlase muutunud elukeskkond (nt Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“, August Mälk „Õitsev meri“, Juhan Smuul „Muhu monoloogid“, Mati Unt „Sügisball“, Tõnu Õnnepalu „Paradiis“, Valdur Mikita „Kukeseene kuulamise kunst“). Looduslüürika (nt Juhan Liiv, Ernst Enno, Villem Grünthal-Ridala, Debora Vaarandi, Carolina Pihelgas, Andrus Kasemaa). Kliimakriisi väljendusi (nt Jaan Kaplinski, Hasso Krull, Maarja Pärtna). Kodupaigakirjandus (nt oma piirkonna kirjaniku looming). Eestlane võõrsil, reisikiri (nt Viivi Luik „Varjuteater“, Tõnu Õnnepalu „Pariis“, Minu-sarja raamatud).

Mõisted: identiteet, kirjanduskaanon, murdeluule, mälu kirjandus, pagulaskirjandus, punkluule, rahvuskirjandus, reisikiri, räppluule, subkultuur, sümbol, traumakirjandus.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost ja ühe luulekogu, vahendab oma lugemis- ja kultuurikogemust nii rühmaaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes;
- 2) analüüsib ja tõlgendab erinevate identiteedivormide kujutamist eri ajajärgude kirjandusteostes, kirjutab loetud teoste tuginedes arutluse;
- 3) kirjeldab ja võrdleb kirjandusteoste tuginedes eestlase kultuurimälu ja väärtusmaailma muutumist eri ajajärgudel;
- 4) arutleb loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes ühiskondlike ja kultuuriliste teemade, probleemide ja sündmuste üle ning toob nende kohta tekstist näiteid;
- 5) analüüsib ja tõlgendab loetud proosa- ja draamateoste sisu ja vormivõtete ühtsust: nimetab teema, sõnastab probleemi ja peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelassuhteid ja -kõnet, sündmustikku ja kompositsiooni;
- 6) analüüsib ja mõtestab luuletuste sisu ja vormivõtete ühtsust: nimetab teema ja põhimotiivid, iseloomustab lüürilist aegruumi ja vaatepunkti, seostab kujundiloomet, meetrikat ja stroofikat sisuga, kirjeldab luuletuste meeleolu ning avab nende tähendusi;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

12.3. Kursus „Ajastud, voolud ja žanrid I“

Kursuse eesmärk on luua õpilastele ettekujutus maailmakultuuri arengust, mis avaldub Euroopa rahvaste kirjanduses, selle mitmekesisuses. Kursus käsitleb ajavahemikku antiigist romantismini, mistõttu on kursuse eesmärgiks tutvustada ja meenutada Euroopa kultuuriloo, siiski peamiselt kirjandusloo arengut. Eesmärk on käsitleda kirjandusvoolude tekkepõhjust, arengut ja erinevusi esitatuna kronoloogilises järgnevuses, et tajuda kirjandust kui protsessi. Eesmärgiks on tutvustada tähtsamaid voole, žanre, loojaid ja nende teoseid, arendada oskust käsitleda ja mõista teost ajastu, voolu, žanri kontekstis.

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming

Kursusel käsitletakse kirjandusajalugu antiigist romantismini, tutvustatakse, loetakse ja analüüsitakse oluliseks peetud **teoseid ja nende autorite elulugusid ja keskendutakse ilukirjanduslikele tekstidele**, kirjanduse poeetika tundmisele ning kujundlikkuse mõistmisele. Ajastute, autorite ja nende teoste käsitlemisel arvestatakse õpilaste elukogemusega, millele toetudes saaksid nad loetut mõista ja mõtestada. Et tagada tasakaalu tekstikeskse ja kirjandusloolise lähenemise vahel, tuleb läbi mõelda, et käsitlemise all oleks kõige iseloomulikum ja olulisem. Kursusel käsitletakse **nii luule-, proosa- kui ka draamatekste**, mis on omavahel seotud temaatika või probleemistiku poolest, samuti stiililt, vormilt või žanrilt.

Kursuse õpitulemuste saavutamiseks käsitletakse võrdlevalt eesti ja maailmakirjandust, kultuurilisi nähtusi ja ideid Euroopas ja Eestis.

Kursus aitab kujundada mitmeid pädevusi. **Kultuuri- ja väärtuspädevust** aitavad kujundada suunatud arutelud, mille käigus õpilased omandavad teadmisi kultuuri- ja ajaloonähtustest Euroopa rahvaste kirjanduse näitel. **Enesemääratluspädevust** aitavad kujundada rühmatööülesanded, näiteks iseenda identiteedi mõtestamine teoses kujutatud tegelassuhete taustal aitab õpilasel ennast paremini tundma õppida. **Suhtluspädevust** aitavad kujundada mitmesugused suunatud arutelud, aga ka eri žanris tekstide kirjutamisülesanded.

Kursuse **sisu** seostub teemade, mõistete ja oskuste kaudu erinevate õppeainetega.

Kursusega seostuvad näiteks **ajalookursuste** õpitulemused (mh „Üldajalugu“). Ilukirjanduslike teoste lugemine võib kujundada ajaloosündmuste mõistmist ja loetud teostele tuginedes võib arutleda ühiskonna reeglite ja väärtuste üle (nt Shakespeare'i „Romeo ja Julia“, Moliere'i „Tartuffe“, Voltaire'i filosoofilised jutustused) või analüüsida mõne ajastu „laiemat pilti“ (nt Boccaccio „Dekameron“, Swifti „Gulliveri reisid“). Varasemate aegade ilukirjandusteoste lugemine ja analüüsimine pakub omakorda tuge, et orienteeruda ajaloosündmustes, mineviku ja tänapäeva ühiskonna- ja kultuurielus.

Kursus on lõiminguks kunstiajaloo ja muusikaga, sest nende õppeainete ühisjooneks on tutvuda erinevate rahvaste kultuuriga ning väärtustada varasemate aegade loomingut. Kursusel käsitletud ajastuid ja voole (nt renessanss, klassitsism, valgustus, romantism) saab illustreerida näidetega kujutavast kunstist ja muusika valdkonnast.

Hindamine.

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ja hindamisel lähtutakse õpitulemuste täitmisest lähtuvatest saavutustest. Hinnatakse nii individuaalset, paaris- kui rühmatööd. Hinnatakse õpilaste suuliseid ja kirjalikke vastuseid, mis põhinevad teose tõlgendusel ja analüüsil. Ilukirjandusliku teose käsitlemise järel hinnatakse analüüsi- ja tõlgendusküsimustele tuginedes kirjalikku arutlust, milles analüüsitakse teoses käsitletud probleeme, tegelaste karaktereid ja käitumisjoonist. Hinnatakse rühmaarutelu ajastule omaste väärtuste ja hoiakute üle, loovülesandeid loetu põhjal, nagu kiri autorile või tegelasele, fotoromaan, reklaamiklipp, intervjuu jms. Koondhinne moodustub kursuse jooksul saadud numbrilistest hinnetest, arvestatakse ka õpilase üldist aktiivsust õppeprotsessis ja tööde õigeaegset esitust, tähtaegadest kinnipidamist.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilased omandavad kirjandus-kultuuripõhiseid teadmisi antiigist romantismini 19. sajandi Euroopa kultuuriruumis. Kirjandusloo tundmine aitab õpilastel määratleda, kust on Euroopa kultuur pärit, milliseid kultuurilisi nähtusi on tekkinud ja rikkusi loodud igal järgneval sajandil. Kirjanduskursus aitab määratleda ka meie rahva identiteeti, leida paralleele teiste rahvaste ja kultuuridega, luua seoseid möödunu ja kaasaegse maailma vahel. Õpilased tutvuvad maailmakirjanduses olulisteks peetavate autorite ja teostega, süvendavad ilukirjandusteoste analüüsimise ja tõlgendamise oskusi, arendavad arutlus- ja esinemisoskust, loovülesandeid

täites oma loomingulisust, keelelist võimekust, poetiliste väljendusvahendite kasutust, kujundlikku eneseväljendust.

Õppesisu

Kirjandusloo peajooni ja põhinähtusi. Kirjandusperioodide ja -voolude kujunemine ning muutumine antiigist kuni romantismini. Žanri olemus, žanrite kujunemine ja muutumine. Kirjandusžanrite vormi- ja sisutunnused. Eepika, lüürika ja dramaatika arenguid kirjandusloos. Näiteid erinevatest ajastutest ja vooludest, eesti ja maailmakirjandusest. Kirjanduse seosed ühiskondlike, kultuuriliste ja ajalooliste muutustega.

Dramaatika. Tragöödia ja komöödia teke ja areng. Antiiktragöödia, keskaegne liturgiline draama, renessansiaegne draama, *commedia dell'arte*, romantiline draama, psühholoogiline draama (nt Sophokles, William Shakespeare, Molière, Johann Wolfgang Goethe, Friedrich Schiller, Nikolai Gogol, Lydia Koidula).

Lüürika ja lüroepika. Luulevormide ja -žanrite teke ja areng. Ood, hümn, epigramm, valm, ballaad, poem, sonett (nt Aisopos, Sappho, Dante Alighieri, Francesco Petrarca, William Shakespeare, Johann Wolfgang von Goethe, William Blake, Aleksandr Puškin, George Gordon Byron, Sándor Petőfi, Heinrich Heine, Kristjan Jaak Peterson, Lydia Koidula). Luulet eri rahvastelt.

Eepika. Eepos antiigis, keskajal ja romantismis. Novelli teke ja areng (nt Giovanni Boccaccio, Edgar Allan Poe, Guy de Maupassant). Romaani teke ja areng (nt Rabelais, Cervantes). Valgustuskirjandus. Filosoofiline ja satiiriline proosa (nt Voltaire, Daniel Defoe). Valgustuskirjandus Eestis. Romantismi kujunemine ja tunnused. Romantiline romaan (nt Johann Wolfgang von Goethe, Walter Scott, Alexandre Dumas, Emily Jane Brontë, Victor Hugo, Prosper Mérimée). Värssromaan (nt Aleksandr Puškin). Kirjanduslikud väikevormid: miniatuur, aforism (nt Baltasar Gracián).

Mõisted: aforism, ballaad, draama, dramaatika, eepika, eepos, epigramm, hümn, jutustus, kirjandusvool, klassitsism, komöödia, luule, lüürika, lüroepika, miniatuur, novell, poem, proosa, realism, romaan, romantism, rüütliromaan, satiir, sonett, žanr, tragöödia, valm, värssromaan.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes, jagab oma lugemiskogemusi;
- 2) selgitab kirjandusperioodide ajalist järgnevust antiikkirjandusest romantismini ning nende seost ajaloo- ja kultuurikontekstiga;
- 3) leiab kirjandusteosest ajastule või voolule iseloomuliku mõtteviisi ja väärtushinnangute kajastusi;
- 4) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamiskiivi, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;

- 5) kommenteerib loetud tekstikatkendeid ja tervikteoseid nii suuliselt kui ka kirjalikult, arutleb erinevate seisukohtade, peamiste teemade ja probleemide üle;
- 6) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

12.4. Kursus „Ajastud, voolud ja žanrid II“

Kursuse eesmärk on luua õpilastele ettekujutus maailmakultuuri arengust, mis avaldub Euroopa rahvaste kirjanduses, selle mitmekesisuses. Kursus käsitleb ajavahemikku 19. sajandi II poolest kuni 21. sajandi alguseni, realismist postmodernismini. Kursuse eesmärgiks on tutvustada ja meenutada varem õpitut Euroopa, sealhulgas Eesti kultuuriloo, siiski peamiselt kirjandusloo arengust enam kui pooleteise sajandi jooksul. Eesmärk on käsitleda kirjandusvoolude tekkepõhjust, arengut ja erinevusi esitatuna kronoloogilises järgnevuses, et tajuda kirjandust kui protsessi. Eesmärgiks on tutvustada tähtsamaid voole, žanre, loojaid ja nende teoseid, arendada oskust käsitleda ja mõista teost ajastu, voolu, žanri kontekstis.

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursusel käsitletakse kirjandusajalugu 19. sajandi teisest poolest kaasajani, tutvustatakse, loetakse ja analüüsitakse oluliseks peetud **teoseid ja nende autorite elulugusid, keskendutakse ilukirjanduslikele tekstidele**, kirjanduse poetika tundmisele ning kujundlikkuse mõistmisele. Ajastute, autorite ja nende teoste käsitlemisel arvestatakse õpilaste elukogemusega, millele toetudes saaksid nad loetut mõista ja mõtestada. Et tagada tasakaalu tekstikeskse ja kirjandusloolise lähenemise vahel, tuleb läbi mõelda, et käsitluse all oleks kõige iseloomulikum ja olulisem. Kursusel käsitletakse **nii luule-, proosa- kui ka draamatekste**, mis on omavahel seotud temaatika või probleemistiku poolest, samuti stiililt, vormilt või žanrilt. Kursuse õpitulemuste saavutamiseks käsitletakse võrdlevalt eesti ja maailmakirjandust, kultuurilisi nähtusi ja ideid Euroopas ja Eestis.

Mõlemad ajastuid, voole ja žanre käsitlevad kursused aitavad kujundada mitmeid pädevusi. **Kultuuri- ja väärtuspädevust aitavad kujundada suunatud aruelud, mille käigus õpilased omandavad teadmisi kultuuri- ja ajaloonähtustest Euroopa rahvaste kirjanduse näitel. **Enesemääratluspädevust** aitavad kujundada rühmatööülesanded, näiteks iseenda identiteedi mõtestamine teoses kujutatud tegelassuhete taustal aitab õpilasel ennast paremini tundma õppida. **Suhtluspädevust** aitavad kujundada mitmesugused suunatud arutelud, aga ka eri žanris tekstide kirjutamisülesanded. Õpilased arutlevad loetud teoste ühiskondliku ja kultuurilise tähtsuse üle, selgitavad selle tähendust ajastus, voolus, žanris või rahvuskirjanduses, arutlevad loetud teose põhjal tegelaste väärtushoiakute üle.**

Kursuse **sisu** seostub teemade, mõistete ja oskuste kaudu erinevate õppeainetega.

Kursusega lõimuvad **ajaloo-** ja ühiskonnaõpetuse kursused. Ilukirjanduslike teoste lugemine võib kujundada ajaloosündmuste mõistmist ja loetud teostele tuginedes võib arutleda ühiskonna reeglite ja väärtuste üle. Varasemate aegade ilukirjandusteoste lugemine ja analüüsimine pakub omakorda tuge, et orienteeruda ajaloosündmustes, mineviku ja tänapäeva ühiskonna- ja kultuurielus.

Kursus on lõimingus kunstiajaloo ja muusikaga, sest nende õppeainete ühisjooneks on tutvuda erinevate rahvaste kultuuriga ning väärtustada varasemate aegade loomingut. Kursusel käsitletud ajastuid ja voole (nt realism, sümbolism, impressionism, sürrealism, ekspressionism, postmodernism) saab illustreerida näidetega kujutatavast kunstist ja muusika valdkonnast.

Hindamine.

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ja hindamisel lähtutakse õpitulemuste täitmisest lähtuvatest saavutustest. Hinnatakse nii individuaalset, paaris- kui rühmatööd. Hinnatakse õpilaste suuliseid ja kirjalikke vastuseid, mis põhinevad teose tõlgendusel ja analüüsil. Ilukirjandusliku teose käsitlemise järel hinnatakse analüüsi- ja tõlgendusküsimustele tuginedes kirjalikku arutlust, milles analüüsitakse teoses käsitletud probleeme, tegelaste karaktereid ja käitumisjoonist. Hinnatakse rühmaarutelu ajastule omaste väärtuste ja hoiakute üle, loovülesandeid loetu põhjal, nagu kiri autorile või tegelasele, fotoromaan, reklaamiklipp, intervjuu jms. Koondhinne (kursusehinne) moodustub kursuse jooksul saadud hinnetest, arvesse tuleb õpilase aktiivsus tundides ja tööde õigeaegne esitus (tähtaegadest kinnipidamine).

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilased omandavad kirjandus-kultuuripõhiseid teadmisi Euroopa kultuuriruumist 19. saj teisest poolest kaasajani. Kursus toetab õpilase kultuuriteadvuse ja süsteemsete kirjandusteadmiste kujundamist-kujunemist. Kirjandusloo tundmine aitab õpilastel määratleda, milline on euroopalik kultuuriruum, milliseid kultuurilisi nähtusi on tekkinud ja rikkusi loodud igal järgneval sajandil. Kursusel õpitakse mõistma kirjandusteost ajastu, voolu, žanri kontekstis, tuues paralleele tänapäeva belletristiliste võimalustega. Kirjanduskursus aitab määratleda ka meie rahva identiteeti, leida paralleele teiste rahvaste ja kultuuridega, luua seoseid möödunu ja kaasaegse maailma vahel. Õpilased tutvuvad maailmakirjanduses olulisteks peetavate autorite ja teostega, süvendavad ilukirjandusteose analüüsimise ja tõlgendamise oskusi, arendavad arutlus- ja esinemisoskust, loovülesandeid täites oma loomingulisust, keelelist võimekust, poetiliste väljendusvahendite kasutust, kujundlikku eneseväljendust.

Õppesisu.

Kirjandusloo peajooni ja põhinähtusi. Kirjandusperioodide ja -voolude kujunemine ning muutumine realismist kuni postmodernismini, 19. sajandi II poolest kuni 21. sajandi alguseni. Kirjandusteose seosed ajastu kultuuri ja ajaloo, kirjandusžanrite vormi- ja sisutunnused. Eesti kirjandus maailmakirjanduse kontekstis.

Realismi kujunemine ja tunnused maailmakirjanduses (nt Charles Dickens, Honore de Balzac, Gustave Flaubert, Ivan Turgenev, Fjodor Dostojevski, Lev Tolstoi, Anton Tšehhov, Knut Hamsun). Realismi edasiarendused. Naturalism (nt Émile Zola, Guy de Maupassant). Estetism (nt Oscar Wilde). Realismi kujunemine ja eripära eesti kirjanduses (nt Eduard Vilde,

August Kitzberg, Juhan Liiv). Realistlik romaan (nt Anton Hansen Tammsaare, August Mälk, Gert Helbemäe, Mats Traat).

Modernistlikud suundumused luules. Sümbolism (nt Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Walt Whitman, Emily Elizabeth Dickinson). Uusromantiline sümbolism (nt William Butler Yeats, Aleksandr Blok, Eino Leino). Avangardistlik luule (nt futurism, ekspressionism, dadaism, sürrealism, imażism; nt Vladimir Majakovski, Anna Ahmatova, Joseph Brodsky, Thomas Stearns Eliot, Federico García Lorca, William Carlos Williams, Wallace Stevens, Ezra Pound). Maailmaluule pärast II maailmasõda (nt Pablo Neruda, Wystan Hugh Auden, Philip Larkin, Sylvia Plath, Zbigniew Herbert, Wisława Szymborska). Biitnikud (nt Charles Bukowski).

Eesti luule alates 20. sajandist. Kirjanduslikud liikumised ja rühmitused: Noor-Eesti, Siuru, Tarapita, Arbujad (nt Gustav Suits, Marie Under, Henrik Visnapuu, Betti Alver, Heiti Talvik). Avangardistlik luule (nt sümbolism, ekspressionism, futurism, sürrealism; nt Ernst Enno, Erni Hiir, Johannes Vares-Barbarus, Ilmar Laaban, Andres Ehin). Pagulasluule (nt Bernard Kangro, Kalju Lepik, Ivar Grünthal, Karl Ristikivi). Luuleuendus, kassetipõlvkond ja selle järellaine (nt Jaan Kross, Ain Kaalep, Artur Alliksaar, Paul-Eerik Rummo, Jaan Kaplinski, Hando Runnel, Viivi Luik, Jüri Üdi). Seisakuaja luule (nt Juhan Viiding, Toomas Liiv, Priidu Beier, Doris Kareva, Andres Ehin). Luule siirdeajastul ja sajandivahetusel (nt Indrek Hirv, Hasso Krull, Kivisildnik, Kalev Kesküla, Elo Viiding, Triin Soomets). Nüüdisluule (nt fs, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin, Maarja Kangro, Mart Kangur, Kalju Kruusa, Kristjan Haljak, Sveta Grigorjeva, Carolina Pihelgas, Eda Ahi, Tõnis Vilu).

Modernistliku draama kujunemine ja tunnused. Psühholoogiline draama (nt Henrik Ibsen, Anton Tšehhov, August Strindberg). Sümbolistlik draama (nt Maurice Maeterlinck). Eepiline teater (Berthold Brecht). Absurdidraama (nt Samuel Beckett, Eugène Ionesco). Sotsiaalpsühholoogiline draama (nt Tennessee Williams, Edward Albee, Eugene O'Neill). Draama postmodernismi ajajärgul (nt Harold Pinter, Tom Stoppard). 20. sajandi eesti draama (nt August Kitzberg, Eduard Vilde, Oskar Luts, Anton Hansen Tammsaare, Juhan Smuul, Enn Vetemaa, Jaan Kruusvall, Madis Kõiv, Andrus Kivirähk, Jaan Tätte). Postmodernistlik draama (nt Mati Unt, Urmas Vadi, Siim Nurklik). Dramaturgia nüüdisteatris (nt Merle Karusoo, Tiit Ojasoo ja Ene-Liis Semper, Peeter Jalakas).

Modernistlikud suundumused proosas. Süvapsühholoogiline romaan (nt James Joyce, Virginia Woolf, William Faulkner). Kadunud põlvkond ja sõjaromaan (nt Ernest Hemingway, Erich Maria Remarque, F. Scott Fitzgerald, Aleksandr Solženitsõn). Eksistentsialism (nt Franz Kafka, Albert Camus, Jean-Paul Sartre). Idamaiste usundite mõjud kirjanduses (nt Hermann Hesse, Jerome David Salinger). Biitkirjandus (nt William S. Burroughs „Alasti lõunasöök”, Jack Kerouac „Teel”). Postmodernistlik romaan (nt John Fowles, Kurt Vonnegut, Umberto Eco, Milan Kundera, Vladimir Nabokov, Sergei Dovlatov). Lühiproosa (nt Philip Roth, Jorge Luis Borges, Alice Munro). Eesti proosakirjandus. Kujunemisromaan (nt August Gailit). Ajalooline romaan (nt Jaan Kross, Karl Ristikivi, Mats Traat, Ene Mihkelson, Meelis Friedenthal). Postmodernism eesti proosas (nt Mati Unt, Vaino Vahing, Nikolai Baturin). Novelližanri areng (nt Jaan Oks, Friedebert Tuglas, Peet Vallak, Arvo Valton, Ervin Õunapuu, Mehis Heinsaar,

Martin Algus, Mait Vaik). Nüüdisproosa arenguid. Omaeluloolisus (nt Maarja Kangro, Jaan Kaplinski, Tõnu Õnnepalu, Mudlum).

Mõisted: absurdidraama, ajalooline romaan, avangard, dadaism, eksistentsialism, ekspressionism, estetism, futurism, imažism, impressionism, kassetipõlvkond, kujunemisromaan, modernism, omaelulooline romaan, postmodernism, (süva)psühholoogiline romaan, sümbolism, sürrealism, uusromantism.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes, jagab oma lugemiskogemusi;
- 2) selgitab kirjandusperioodide ajalist järgnevust realismist kuni 21. sajandi kirjanduseni ning nende seost ajaloo- ja kultuurikontekstiga;
- 3) leiab kirjandusteosest ajastule või voolule iseloomuliku mõtteviisi ja väärtushinnangute kajastusi;
- 4) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamiskiive, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 5) kommenteerib loetud tekstikatkendeid ja tervikteoseid nii suuliselt kui ka kirjalikult, arutleb erinevate seisukohtade, peamiste teemade ja probleemide üle;
- 6) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

12.5. Kursus „Kirjandus ja ühiskond“

Kursuse eesmärk on õpetada ilukirjanduse kaudu mõistma inimese ja ühiskonna suhteid, selgitada kirjanduse ühiskondlikku tähendust maailmas toimuva märkamisel, teadvustamisel ja kujundamisel.

Kursuse eesmärk on analüüsida lähiminekiku ja tänapäeva ühiskondlikke probleeme ilukirjanduse vahendusel. Kursus põhineb seetõttu peamiselt 20.-21. sajandi eesti ja väliskirjandusel.

Kursuse maht on 35 õppetundi.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Kursus hõlmab peamisi kirjandus- ja mõttevoole kahel viimasel sajandil, mistõttu on võimalik tutvustada, tundma õppida ja analüüsida nii mineviku kui kaasaja ühiskondlikke probleeme ja nende olulisust.

Viimastel sajanditel on ühiskonnas toimunu ja selle tähtsus olnud murranguline nii Eestis kui kogu maailmas, selle käsitletu ilukirjanduses aktuaalne, seejuures problemaatiline

ebademokraatlikes riikides. Kursus aitab õpilastel mõista ühiskonnas toimunud sündmusi ja kaasaja ühiskonnaeluga seonduvat.

Kursus on tihedasti lõimingus ajaloo ja ühiskonnaõpetusega, kus saavad aktuaalseks kursuse sotsiaal-poliitilised teemad. Nagu kõik kirjanduskursused, on ka „Kirjandus ja ühiskond“ lõimingus emakeeleõpetusega. Kursus on lõimingus kunstiainete – kunstiajaloo ja muusikaga.

Hindamine.

Teadmiste hindamine toimub kogu kursuse vältel. Õpilased saavad hinded nii suuliste (näit jutustus tegelase vaatepunktist jm) kui kirjalike (näit kirjand, karakteristika, raamatukõne jm) vastuste eest. Kokkuvõttev hinne kujuneb kursuse vältel saadud hinnetest.

Teadmised, oskused, hoiakud

Õpilased omandavad teadmisi viimase kahe sajandi jooksul toimunud ühiskondlik-poliitilistest sündmustest, mõtteviisidest, mõtte- ja loominguvabadusega seotud problemaatikast ja ühiskonnaelu interpreteerimisest-kajastamisest kunstis, eelkõige kirjanduses. Õpilased süvendavad oma oskust arutleda, väidelda, tõlgendada ja kaasa mõelda, nähes kirjandust ajaloolises ja kultuurilises kontekstis. Õpilased süvendavad oskust teksti kriitiliselt lugeda, mõtestada seda ühiskondlikus, poliitilises, sotsiaalses, kultuurilises vm kontekstis, mõistavad kirjanduse ühiskondlikku rolli eri ajastuil ja mail ning tänapäeva üleilmastunud maailmas.

Õppesisu

Kirjanduse positsioon ja funktsioon ühiskonnas. Kirjanduslikud institutsioonid. Kirjandusväljaanded (nt Keel ja Kirjandus, Looming, Vikerkaar, Värske Rõhk, Sirp). Kirjandusteadus ja -kriitika. Kirjanduse avaldumine avalikus ruumis ja meedias. Kirjaniku staatus ja selle muutumine. Esseistika kirjanduse rollist ühiskonnas (nt „Kius olla julge“ I ja II). Kirjandussaadet teles ja raadios. Kirjandusfestivalid ja -üritused (Prima Vista, HeadRead, Kirjandustänav festival, luuleprömm). Kirjandusauhinnad (Maarja Kangro „Minu auhinnad“). **Kirjandus mõttevoolude mõjuväljas.** Psühhoanalüüsi mõju kirjandusele (nt teadvuse vool, sürrealism, nt James Joyce „Ulysses“, Kafka „Protsess“, Virginia Woolf „Tuletorni juurde“, Vaino Vahing „Kaunimad jutud“). Eksistentsialism (nt Jean-Paul Sartre „Kinnine kohus“, Albert Camus „Võõras“ ja „Katk“, Mati Unt „Sügisball“). Absurdidraama ja -teater (nt Samuel Beckett „Godot'd oodates“, Eugène Ionesco „Ninasarvik“). Feminism ja naisvaatepunkt kirjanduses (nt Virginia Woolf „Proua Dalloway“, Doris Lessing „Hea naabri päevik“, Elfriede Jelinek „Klaveriõpetaja“, Liza Marklund „Gömda“, Leida Kibuvits „Rahusõit“, Maarja Kangro ja Lilli Luugi novellid, Eia Uus „Tüdrukune“). Postkolonialistlik mõtteviis kirjanduses (nt Chinua Achebe „Kõik vajub koost“, Hanif Kureishi „Äärelinna Buddha“, Arundhati Roy „Väikeste Asjade Jumal“, Doris Lessing „Imerohi pole müüdav ja teisi jutte“, Anton Hansen Tammsaare „Ma armastasin sakslast“, Emil Tode „Piiririik“, Ene Mihkelson „Katkuhaud“). Ökokriitiline vaade kirjanduses (nt Richard Powers „Ilmapuu“, Hasso Krull „Tänapäeva askees“, Valdur Mikita „Eesti looduse kannatuste aastad“). Postmodernism kirjanduses (nt Mati Unt „Õös on asju“, Kiwa „Kummiliimiallikad“).

Poliitilise tegelikkuse mõju kirjandusele. Kirjandus ja ideoloogia. Kirjandus totalitaarsetes ja demokraatlikes ühiskondades. Autori positsioon ühiskonnas. Nõukogudeaegne kirjandus, sotsialistlik realism (nt Hans Leberecht, Juhan Smuul). Dissidentlus, keelatud ja tõrjutud autorid (nt Anna Ahmatova, Aleksandr Solženitsõn, Leida Kibuvits, Betti Alver, Uku Masing,

Artur Alliksaar, Johnny B. Isotamm). Tsensuuri haare, keelatud raamatud ja käsikirjad (nt Paul-Eerik Rummo „Saatja aadress“). Kirjandusteoste varjatud sõnumid, alltekst. Mälestuslik pagulasproosa ja -luule (nt Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, August Mälk „Kodumaata“, Bernard Kangro „Jäälätted“, Karl Ristikivi ja Kalju Lepiku luule). Keelatud teemad, nt rahvuslus (nt Hando Runneli luule), okupatsioon ja küüditamine (nt Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“), metsavendlus (nt Ene Mihkelson „Katkuhauad“), religioon (nt Ain Kalmus „Juudas“, Uku Masingu luule). Ajalookirjanduse uued suundumused (nt Sofi Oksanen „Puhastus“, Meelis Friedenthal „Mesilased“, Kai Aareleid „Linnade põletamine“, Ilmar Taska „Pobeda 1946“).

Kirjandus ühiskondlike protsesside peegeldajana. Võimu ja vaimu probleemistik kirjanduses. Inimese valikud ja positsioon poliitiliste muutuste keerises (nt Joseph Brodsky, Anna Ahmatova ja Bertolt Brecht luule; Mihhail Bulgakov „Meister ja Margarita“, Günter Grass „Plekktrum“, Imre Kertész „Saatusetus“, Milan Kundera „Olemise talumatu kergus“, Boriss Pasternak „Doktor Živago“, Viktor Pelevin „Omon Ra“, Vladimir Sorokin „Sinine pekk“, Bernhard Schlink „Ettelugeja“, Arvo Valtoni novellikogud „Kaheksa jaapanlannat“ ja „Mustamäe armastus“, Jaan Kross „Keisri hull“, Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“). Satiirilise ja allegoorilise kirjandus (nt Mihhail Bulgakov „Saatuslikud munad“, Daniil Harms „Ootamatu jooming“, Sergei Dovlatov „Leivatöö“, Timur Vermes „Ta on tagasi“, Enn Vetemaa „Kalevipoja mälestused“, Mihkel Mutt „Hiired tuules“, Andrus Kivirähk „Ivan Orava mälestused“, Tõnis Tootsen „Ahvide pastet“, Mati Unt „Imperaator Nero eraelu“). (Auto)biograafia ja omaelululine kirjandus (nt Mari Tarand „Ajapildi sees“, Peeter Sauter „Indigo“, Mihkel Raud „Musta pori näkku“, Jaan Kross „Kallid kaasteelised“, Kristiina Ehin „Paleontoloogi päevaraamat“, Tõnu Õnnepalu romaanid, Mudlum „Mitte ainult minu tädi Ellen“, Andrus Kasemaa luule).

Kirjandus võrgustunud ja üleilmastunud kultuuris. Tänapäeva ühiskonna probleemid kirjanduses (nt võõrandumine ja individualism, tarbimiskultuur, kliimakriis, vaimne tervis, kooli- ja perevägivald, seksuaalne identiteet, nt Lionel Shriver „Me peame rääkima Kevinist“, Chuck Palahniuk „Kakluskubi“, David Mitchell „Pilveatlas“, José Saramago „Pimedus“, Michel Houellebecq „Serotoniin“, Sass Henno, „Mina olin siin“, Kaur Kender „Iseseisvuspäev“, Hasso Krull „Tänapäeva askees“, Tõnis Vilu luule). Transgressiivne kirjandus (nt Charles Bukowski luule, Bret Easton Ellis „Ameerika psühhopaat“, Maarja Kangro „Klaaslaps“). Kirjandus tehnoloogiliste arengute keerises (nt ühismeedia luule, tviteratuur, hüpertekstid, interdistsiplinaarsus, videoluule). Inimese ja tehnoloogia suhted (nt Dan Brown „Inferno“, Kazuo Ishiguro „Klara ja päike“ ja „Ära lase mul minna“). Kirjandus eri meediumides (nt arvutimängud, linnaruum, reklaam, muusika). Ühiskonnakriitiline luule (nt Elo Viiding, Kivisildnik, Triin Soomets, fs, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin, Maarja Kangro, Sveta Grigorjeva). Postdramaatiline ja tehnoloogiline teater.

Kirjandus ja tulevikuühiskonnad. Utopia ja düstopia (nt Aldous Huxley „Hea uus ilm“, Ray Bradbury „451° Fahrenheiti“, George Orwell „1984“, Dave Eggers „Ring“, Suzanne Collins „Näljamängud“, Karl Ristikivi „Imede saar“, Andris Feldmanis „Viimased tuhat aastat“). Postapokalüptiline kirjandus, katastroofiromaan (nt Margaret Atwood „Teenijanna lugu“ ja „Orüks ja Ruik“, Cormac McCarthy „Tee“, Emmi Itäranta „Vesi mäletab“, Meelis Friedenthal „Kuldne aeg“, Mari Järve „Esimene aasta“, Armin Kõomägi „Lui Vutoon“, Katrina Kalda „Maa, kus puudel pole varju“, Tõnis Vilu „Ilma“). Alternatiivajalugu (nt Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“, Indrek Hargla „French ja Koulu“, Paavo Matsin „Gogoli disko“).

Teadusulme (nt Stanisław Lem „Solaris“, Isaac Asimov „Asum“, Arkadi ja Boriss Strugatski „Hukkunud Alpinisti hotell“).

Mõisted: absurdidraama, ajalooline romaan, allegooria, alltekst, düstopia, eksistentsialism, feminism, hüpertekst, ideoloogia, interdistsiplinaarsus, iroonia, katastroofiromaan, kirjanduskriitika, kirjandusteadus, modernism, omaelulooline kirjandus, postapokalüptiline kirjandus, postkolonialism, postmodernism, päevikukirjandus, psühhoanalüüs, satiir, sotsialistlik realism, teadusulme, teadvuse vool, transgressiivne kirjandus, tsensuur, tviteratuur, utoopia, ökokriitika, ühismeediaaluule.

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost ja ühe eesti autori luulekogu, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes;
- 2) arutleb kirjanduse ja ühiskonna omavaheliste suhete üle, nimetab kirjandusteose loomet ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid ja toob nende kohta näiteid;
- 3) iseloomustab põhjalikumalt vähemalt kahe autori loomingut, määrab nende teoste koha ajastus, voolus või rahvuskirjanduses;
- 4) toob loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes näiteid ajastu ja inimese kujutamisest, arutleb teoses käsitletud ühiskondlike probleemide ja väärtuste üle;
- 5) analüüsib kirjandusteost mõne 20. või 21. sajandi mõtte- või kirjandusvoolu kontekstis, leiab tekstist iseloomulikke tunnuseid ja näiteid;
- 6) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamisi viise, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

12.6. Valikkursus „Draama ja teater“

Kursuse eesmärk

Valikkursuse „Draama ja teater“ eesmärk on tutvuda draamatika kui ilukirjanduse ühe põhižanri tekke ja arenguga Euroopa kultuuriruumis. Draamateoste tunnuseks on lavalisus. Kursuse eesmärk on õppida tundma teatrikunsti arengut alates teatri tekkest Antiik-Kreekas tänapäevani. Kursuse eesmärk on käsitleda eesti teatri ja näitekirjanduse arengut rahvuslikust kutselise teatrini, tänapäeva draamakirjandust ja teatrit.

Valikkursusega taotletakse, et õpilane mõistab draamakunsti põhialuseid ja teatri tähendust meie kultuuris

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Kursuse kirjeldus ja lõiming.

Kursuse vältel loetakse ning analüüsitakse draamateoseid, vaadatakse ja mõtestatakse ühiselt teatrietendusi ning täidetakse lihtsamaid dramatiseerimisülesandeid. Valikkursuse jooksul omandatakse nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi oskusi. Teatri ajalugu hõlmab osa valikkursuse mahust, kuid on nüüdisteatri mõistmise seisukohalt vajalik. Põhitähelepanu

pööratakse draama olemuse ja teatritegemise spetsiifika selgitamisele ning draamateose/etenduse analüüsile. Vaadatakse etendusi nii teatris kui arhiivisalvestustena. Eraldi pööratakse valikkursuses tähelepanu eesti teatri kujunemisele ja praegusele arengule.

Kursus on lõimingus teiste kirjanduskursustega, eelkõige kursustega „Ajastud, voolud žanrid“ ja valikkursusega „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“, samuti kunstiainetega (muusika, kunstiajalugu).

Hindamine.

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ja hindamisel lähtutakse õpitulemuste täitmisest lähtuvatest saavutustest. Hinnatakse nii individuaalset, paaris- kui rühmatööd. Hinnatakse õpilaste suuliseid ja kirjalikke vastuseid, mis põhinevad loetud draamateostel. Lavastuse puhul hinnatakse tegelase karakteristikat, arvustust. Hinnatakse referatiivset tööd tänapäeva eesti noorest näitlejast Koondhinne (kursusehinne) moodustub kursuse jooksul saadud hinnetest, arvesse tuleb õpilase aktiivsus tundides ja tööde õigeaegne esitus (tähtaegadest kinnipidamine).

Teadmised, oskused, hoiakud.

Õpilane omandab ilukirjanduse põhižanri – dramaatika – tekke ja arenguga seotud teadmisi, meenutades varasemalt õpitut ja õppides uusi. Õpilane saab teavet teatriajaloost ja tänapäeva teatrimaailma, ennekõike eesti teatri suundumustest. Õpilane õpib tundma põhjalikumalt kolme draama aladžanri, tragöödia, komöödia, draama, spetsiifikat, olles eelnevalt lugenud neisse žanritesse kuuluvad näidendid. Õpilane jälgib etendusi teatris ja arhiivisalvestustena ja analüüsib neid. Kirjutab lühidramatiseeringu teise žanri kuuluva teose (näit ballaadi, poemi jm) põhjal. Koostab referaadi ühest eesti noorest näitlejast.

Õppesisu.

Draama olemus. Näidend. Draama mõiste. Tegelaskõne: dialoog ja monoloog, repliik ja remark. Tegelase analüüs: muutumatu ja muutuv tegelane, avatud ja suletud tegelane. Näitleja rolliloome. Draama keskendatus inimestevahelisele suhtlemisele ning elu teatraalsusele. Draamateose aeg ja ruum. Konflikt, intriig ning probleem. Draamateose kompositsioon. Vaatus, stseen.

Dramaatika žanrid. Dramaatika põhižanrid: tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Ajaloolised žanrid: liturgiline draama, müsteerium, moralitee, miraakel. Commedia dell' arte ja tänapäeva improvisatsiooniline teater. Performance ja happening. Farss, jant ning sketš. Püstitjalakomöödia. Koomika liigid: situatsiooni-, karakteri- ja sõnakoomika. Kuuldemäng ja lugemisdraama. Sõnadeta lavastus. Tantsulavastus. Muusikalavastus. Füüsiline teater.

Teatri tähendus ja funktsioonid. Teatri ühiskondlik ja poliitiline tähendus. Teatri ja tegeliku elu piiride hägustumine. Lavastajatöö. Teater kui kollektiivne kunst: dramaturg, lavastaja, näitleja, helikujundaja, muusikakujundaja, kunstniku, valguskunstniku ja kostüümikunstniku roll lavastuse valmimisel. Kirjanduse ja teatri suhted: dramatiseering, stsenaarium, libreto, lavastus, etendus. Lavastuse stiil ja atmosfäär. Etenduse vastuvõtt ja teatrikriitika. Teatriarvustus.

Eesti teatri ajalugu. Lydia Koidula ja August Wiera teater. Kutselise teatri sünd. Karl Menning. Estonia teatri ja Draamateatri asutamine. Hommikteater. Lavastajad: Andres Särev, Kaarel Ird, Voldemar Panso, Jaan Tooming, Mati Unt, Merle Karusoo, Elmo Nüganen, Tiit Ojasoo, Ene-Liis Semper. Nüüdisteater. Repertuaariteater ja projektiteater.

Mõisted: commedia dell' arte, dialoog, draama, dramatiseering, dramaturg, etendus, farss, happening, intriig, jant, karakter, karakterikoomika, komöödia, konflikt, kuuldemäng, lavastus, liturgiline draama, lugemisdraama, miraakel, monoloog, moralitee, müsteerium, performance, postdramaatiline teater, projektiteater, remark, repertuaariteater, repliik, situatsioonikoomika, sketš, stseen, stsenaarium, sõnakoomika, tragikomöödia, tragöödia, vaatus.

Käsitletavaid draamateoseid. Merle Karusoo „Meie elulood“ või „HIV“; August Kitzberg „Kauka jumal“; Mart Kivastik „Külmetava kunstniku portreed. Viinistu triloogia“; Andrus Kivirähk „Eesti matus“ või „Voldemar“; Lydia Koidula „Säärane mulk ehk Sada vakka tangusoola“; Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“; Madis Kõiv „Tagasitulek isa juurde“; Oskar Luts „Tagahoovis“; Siim Nurklik „Kas ma olen nüüd elus“, NO99 „GEP“, „Ühtne Eesti suurkogu“, „Savisaar“; Hugo Raudsepp „Mikumärdi“; Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“; Juhan Smuul „Polkovniku lesk ehk Arstid ei tea midagi“; Anton Hansen Tammsaare „Juudit“ või „Kuningal on külm“; Jaan Tätte „Ristumine peateega ehk Muinasjutt kuldsest kalakesest“ või „Sild“; Mati Unt „Phaeton, Päikese poeg“; Eduard Vilde „Tabamata ime“

Õpitulemused.

Õpilane:

- 1) eristab peamisi draamažanre, nimetab nende tunnuseid ja olulisemaid draamateoseid;
- 2) on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi;
- 3) tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid;
- 4) leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel;
- 5) määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate mängu;
- 6) arutleb teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi, analüüsib kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;
- 7) kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke
- 8) teab olulisemaid tähiseid eesti teatri ajaloost;
- 9) on vaadanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või nende salvestusi;
- 10) seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja nähtustega, iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.

12.7. Valikkursus „Eesti romaan“

Kursuse eesmärk on õppida tundma eepika ühe põhižanri – romaani – arengulugu eesti kirjanduses. Eesti kirjanduses on romaanižanr olnud alates 19. sajandi kolmandast veerandist populaarne ja ka tänapäeval puutub lugeja kokku eelkõige romaanižanriga. Kursuse eesmärgiks on süvendatult käsitleda eesti romaani arengut, romaanižanre, erinevaid kirjandusvoole, uurida vooludele iseloomulikke tunnuseid teostes, tutvuda eesti romaanikirjanike, nende stiiliga.

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming.

Valikkursus keskendub eesti kirjandusele ja selle süvakäsitlusele, seades esiplaanile ilukirjandusliku stilistika. Kursus väärtustab eesti kirjandust, eelkõige romaani, sest pärast gümnaasiumi lõpetamist puutub enamik õpilastest ilukirjanduse lugejana enim kokku just selle žanriga. Romaanide süvakäsitlus aitab õpilasel eesti kirjandust ja kogu kultuuri sügavamalt mõista ja väärtustada ning tekitab suuremat huvi eesti kirjanduse lugemise vastu.

Kursus lõimub valikkursusega „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“ ning eesti keele kursusega „Teksti keel ja stiil“, mis ei keskendu ilukirjanduslikule stiilile. Kursus võimaldab arendada nii keele-, kirjandus kui ka üldpädevusi.

Hindamine

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ja hindamisel lähtutakse õpitulemuste täitmisest lähtuvatest saavutustest. Hinnatakse nii individuaalset, paaris- kui rühmatööd. Hinnatakse õpilaste suuliseid ja kirjalikke vastuseid, mis põhinevad romaanide tõlgendusel ja analüüsil. Ilukirjandusliku teose käsitluse järel hinnatakse kirjalikku arutlust jm loovkirjutusi. Koondhinne (kursusehinne) moodustub kursuse jooksul saadud hinnetest, arvesse tuleb õpilase aktiivsus tundides ja tööde õigeaegne esitus.

Teadmised, oskused, hoiakud.

Valikkursusega taotletakse, et õpilane mõistab eesti romaanikirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja rahvuskultuurilist tähtsust ning kujundab kirjanduse kaudu oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid. Käsitletavad tekstikatkendid ja tervikteosed valitakse nii, et need võimaldavad käsitleda kursuse õppesisu ja õppekava läbivaid teemasid ning toetavad üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.

Õppesisu.

Eesti romaani arengu ülevaade esimestest eesti romaanidest tänapäevani. Tänapäeva eesti romaani arenguid ja suundumusi. Eesti romaanivõistlused ja kirjandusauhinnad. Romaanide vastuvõtt kriitikas.

Teose sotsiaalne taust, kultuuriline ja ajalooline kontekst. Kirjaniku ja lugeja suhtlus tähenduse loojana. Eesti romaani sisuline ja vormiline mitmekesisus. Eri ajastute, voolude, žanrite ja stiilide näiteid eri autorite romaaniloomingu (võrdluse) põhjal. Eri kirjanike loomingu kokkupuutepunkte.

Kirjanikule omased teemad, kujutamisaad ja kujundiloomel narratiivi ja tähenduse loomisel. Kirjaniku individuaalsus. Kirjaniku koht ajastus, traditsioonis ja rahvuskirjanduses. Autoripositsioon teoses. Sarnase teema, situatsiooni, tegelase, miljöö, aja ja ruumi kujutamise võrdlus eri kirjanike teostes.

Keel kui ilukirjandusliku stiili loomise vahend. Teksti keelekasutuse ja sisu seosed. Ilukirjandusteksti tähenduste paljusus.

Autoreid ja teoseid:

Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“; August Gailit „Toomas Nipernaadi“, „Ekke Moor“, „Üle rahutu vee“; Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“, „Kõrboja peremees“, „Põrgupõhja uus Vanapagan“; Karl Ristikivi „Nõiduse õpilane“, „Mõrsjalinik“, „Hingede öö“; Arved Viirlaid „Ristideta hauad“; Bernard Kangro „Jäälätted“; Gert Helbemäe „Ohvrilaev“; Ain Kalmus „Juudas“; Jaan Kross „Keisri hull“, „Taevakivi“, „Paigallend“; Mats Traat „Karukell,

kurvameelsuse rohi“, „Tants aurukatla ümber“, „Inger“; Mihkel Mutt „Hiired tuules“, „Rahvusvaheline mees“, „Eesti ümberlõikaja“; Nikolai Baturin „Karu süda“, „Kentaur“; Ene Mihkelson „Katkuhaud“, „Ahasveeruse uni“; Madis Kõiv „Aken“, „Päev“; Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“, „Ajaloos ilu“, „Varjuteater“; Leelo Tungal „Seltsimees laps“, „Samet ja saepuru“; Toomas Vint „Üüriline“; Peeter Sauter „Indigo“; Mati Unt „Sügisball“, „Mõrv hotellis“, „Via Regia“; Emil Tode „Piiririik“; Tõnu Õnnepalu „Paradiis“, „Mandala“, „Flandria päevik“; Andrus Kivirähk „Liblikas“, „Mees, kes teadis ussisõnu“; Urmas Vadi „Kirjad tädi Annele“, „Tagasi Eestisse“; Jan Kaus „Maailm ja mõni“, „Ma olen elus“; Rein Raud „Vend“; Jaan Kaplinski „Seesama jõgi“; Andrei Ivanov „Hanumani teekond Lollandile“; Maarja Kangro „Klaaslaps“; Indrek Hargla Apteeker Melchiori romaanid; Armin Kõomägi „Lui Vutoon“; Tiit Aleksejev „Palveränd“, Vahur Afanasjev „Serafima ja Bogdan“; Mari Saat „Lasnamäe lunastaja“; Meelis Friedenthal „Kuldne aeg“, „Mesilased“, Olavi Ruitlane „Kroonu“, „Vee peal“; Jim Ashilevi „Kehade mets“.

Mõisteid: ajalooline romaan, arenguromaan, autoripositsioon, epopöa, krimiromaan, modernistlik romaan, narratiiv, omaelulooline kirjandus, postmodernistlik romaan, psühholoogiline romaan, realistlik romaan, sotsiaalustikuline romaan, ulmeromaan.

Õpitulemused.

- 1) loeb läbi vähemalt neli romaani eesti autoritelt;
- 2) teab eesti romaani arengulugu;
- 3) selgitab eesti romaani ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust;
- 4) kirjeldab autori ja lugeja rolli kirjanduslikus kommunikatsioonis;
- 5) arutleb kirjandustekstide eetiliste ja esteetiliste väärtuste üle, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ning jagab lugemiskogemusi;
- 6) analüüsib ja hindab romaani poeetikat, mitmekülgsust ja tähendust;
- 7) selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili.

12.8. Valikkursus „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“

Kursuse eesmärk

Kursuse eesmärk on õpetada ja suunata õpilasi omandama kirjandusteose iseseisvaks analüüsimiseks vajalikku võttestikku. Eesmärgiks on ka süvendada oskusi, mis on vajalikud erinevat laadi ilukirjandusteoste tõlgendamiseks. Kuna tekstianalüüs ja –tõlgendus on seotud kirjanduse poeetika tundmise ja kujundlikkuse mõistmisega, tegeldakse teksti mõistmise ja analüüsi oskuse laiendamise kogu kursuse vältel.

Kursuse maht

Kursuse maht on 35 õppetundi a'45 minutit.

Aine kirjeldus ja lõiming

Valikkursuse raames omandab õpilane võtted ja teadmised kirjandusteose iseseisvaks analüüsiks ning oskused erinevat laadi kirjanduse tõlgendamiseks. Tekstianalüüs ja -tõlgendus eri vaatepunktidest on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest ning kujundlikkuse mõistmisest selle mõttelises-tundelises ühtsuses ja mitmetähenduslikkuses. Seepärast õpitakse

tundma eepika, lüürika ja dramaatika poeetilisi väljendusvahendeid juba põhikoolis. Järgitakse teksti- ja lugejakeskse kirjandusõpetuse põhimõtteid, väärtustatakse lugejat, tõstetakse esile tema arvamusi ja hoiakuid, rõhutatakse tekstiga suhtlemise tunnetuslikku ja kogemuslikku külge.

Ainesisene lõiming toimub kõikide ainekava kirjanduskursustega, sest teose analüüs ja tõlgitsemine kirjandusteose käsitlemise osad. Kursus on lõimingus eesti keele kursustega, eriti kursustega „Teksti keel ja stiil“ ja praktilise keele kursustega. Kursus on lõimingus ajaloo, võõrkeelte, kunstiainetega (muusika, kunstiajalugu), samuti teatri- ja filmikunstiga.

Hindamine

Hindamine toimub kogu kursuse vältel ja hindamisel lähtutakse õpitulemuste täitmisest lähtuvatest saavutustest. Hinnatakse nii individuaalset, paaris- kui rühmatööd. Hinnatakse õpilaste suuliseid ja kirjalikke vastuseid, mis põhinevad teose tõlgendusel ja analüüsil. Ilukirjandusliku teose käsitlemise järel hinnatakse analüüsi- ja tõlgendusküsimustele tuginedes kirjalikku arutlust. Koondhinne (kursusehinne) moodustub kursuse jooksul saadud hinnetest, arvesse tuleb õpilase aktiivsus tundides ja tööde õigeaegne esitus (tähtaegadest kinnipidamine).

Teadmised, oskused, hoiakud

Kursuse vältel omandab õpilane rea teoreetilisi teadmisi ja süvendab praktilisi oskusi. Õpilane omandab kursuse eesmärkidest lähtuvalt kirjandusteose analüüsi võttestiku, õpib tundma autori-, teksti- ja lugejakeskset lähenemist ja sellest tulenevaid tõlgitsusi ilukirjandusteosele. Õpilane loeb erinevasse ilukirjandusžanri kuuluvaid teoseid nii eesti kui väliskirjandusest. Käsitletavat tekstikatkendit ja tervikteoseid valitakse nii, et need võimaldavad käsitleda kursuse õppesisu ja õppekava läbivaid teemasid ning toetavad üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.

Õppesisu.

Kirjanduse olemus ja väärtus. Kirjanduslik kommunikatsioon: autor, teos, lugeja. Autori ja teose seosed. Omaelulooline kirjutamine. Autori hoiakute ja kogemuste kajastusi. Autori koht ajastus ja rahvuskirjanduses. Kirjandusteose ja lugeja dialoogiline suhe. Lugeja kui kaasautor. Sõnakunstiteose sisu ja vormivõtted. Proosateksti analüüs, tõlgendamine ja mõistmine. Proosateksti narratiiv: lugu, tekst ja jutustamine (jutustaja ja vaatepunkt).

Tekstuaalne autor, jutustaja, tegelane, nende omavahelised suhted. Mina- ja tema-jutustus, sisemonoloog. Süžee ja faabula. Teema, motiiv, detail, kujund. Moto. Teose miljö, aja- ja ruumikujutus. Tegelase analüüs. Tegelase iseloom ja hoiakud, tunde- ja mõttemaailm, sotsiaalne positsioon, välimus, kujutamise kujundlik aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ja teda ümbritseva maailmaga. Karakter ja tüüp.

Teose kompositsioon. Teose algus ja lõpp. Sissejuhatus, teema arendus, haripunkt, pööre ja lahendus. Konflikt ja intriig. Puänt. Teose probleemistik ja ideestik. Põhiidee. Alltekst kui varjatud tähenduskiht. Allusioon. Paroodia. Intertekstuaalsus.

Luuleteksti analüüs, tõlgendamine ja mõistmine. Luule olemus. Luule keel, hääldus ja väärtus. Lüürika kui sisemine enesevaatlus, tunde- ja mõtteväljendus. Lüüriline eneseväljendus luules. Lüürilise mina vaatepunkt. Lüüriline kirjeldus luules. Luule eepilisus ja dramaatilisus. Luule kui värsskõne. Luuletuse sisu ja vorm. Stroof. Vabavärss. Luulekeele kujundlikkus. Luule

musikaalsus: rütm (värsimõõdud) ning riim (alg- ja lõppriim). Stilistilised võtted: kõla-, kõne- ja lausekujundid. Keeleluule. Piltluule. Koomiline stiil luules.

Mõisted: alltekst, allusioon, anagramm, dialoog, draamatika, eepika, ellips, epiteet, faabula, grotesk, intertekstuaalsus, iroonia, isikustamine, kalambuur, keeleluule, kordus, luule, lüürika, metafoor, metonüümia, miljöö, monoloog, motiiv, narratiiv, paroodia, piltluule, proosa, puänt, retooriline lause, riim, rütm, siire, sisemonoloog, stroof, sümbol, süžee, teema, vaatepunkt, vabavärss, võrdlus, värsimõõt.

Käsitletavaid autoreid: Ernest Hemingway, Hermann Hesse, Erich Maria Remarque, Jerome David Salinger, Anton Tšehhov, Oscar Wilde, Virginia Woolf jt. August Gailit, Mehis Heinsaar, Juhan Smuul, Anton Hansen Tammsaare, Mats Traat, Friedebert Tuglas, Mati Unt, Peet Vallak, Tõnu Õnnepalu, Artur Alliksaar, Betti Alver, Ernst Enno, Doris Kareva, Ilmar Laaban, Kalju Lepik, Juhan Liiv, Viivi Luik, Paul-Eerik Rummo, Hando Runnel, Marie Under, Debora Vaarandi, Juhan Viiding, Henrik Visnapuu jt.

Õpitulemused

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost, lisaks novelle eesti ja välisautoritelt ning ühe eesti autori luulekogu;
- 2) selgitab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust, kirjeldab autori ja lugeja rolli kirjanduslikus kommunikatsioonis;
- 3) analüüsib ja tõlgendab loetud proosa- ja draamateoste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ja peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelassuhteid ja -kõnet, sündmustikku ning kompositsiooni;
- 4) analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ja põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;
- 5) arutleb kirjandustekstide eetiliste ja esteetiliste väärtuste üle, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ning jagab lugemiskogemusi;
- 6) seostab kujundliku keelekasutuse eripära ja stiili proosa-, draama- või luuleteksti sõnumiga;
- 7) võrdleb ilukirjandust teiste kunstiliikidega, toob näiteid luule ja muusika seoste kohta;
- 8) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.